

**Sociální
bydlení**

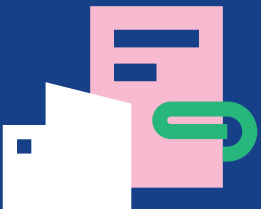

Efektivní práce s původci a oběťmi domáčího násilí v prostředí bezdomovectví

Překlad anglického originálu
„Working Effectively with
Perpetrators and Survivors
of Domestic Abuse in
Homelessness Settings“

Efektivní práce s původci a oběťmi domáčího násilí v prostředí bezdomovectví

Překlad anglického originálu
**„Working Effectively with Perpetrators
and Survivors of Domestic Abuse
in Homelessness Settings“**

Obsah

Úvodní slovo k českému překladu 6

Domácí násilí jako jedna z forem genderově podmíněného násilí	7
Používaná terminologie	8
Na prvním místě stojí vždy bezpečí	9
Mezioborová spolupráce	11
Legislativní a systémové ukotvení domácího násilí v ČR	13
Povinnost oznámit a přikazít trestný čin: Rozhodování není jen na nás, je tu i zákon	15
Nebýt na to sami	17

Úvodní informace 18

Proč je tato příručka potřebná?	19
Cíle této příručky	20
Čeho příručka nechce dosáhnout?	20
Pro koho je tato příručka určena?	21
Koho máme na mysli?	21
Prohlášení o rovnosti	21

1. Domácí násilí a další formy násilí na ženách a dívkách 24

S čím se potýkají pracovníci v první linii?	25
---	----

2. Jak rozpoznat domácí násilí v prostředí bezdomovectví 28

Finanční kontrola	29
Drogy a alkohol	29
Izolace	29
Zlehčování, popírání, obviňování	30

3. Začínáme: nejlepší tipy pro praxi 32

Mysli na své dovednosti!	33
Věřte, že každý člověk se může změnit!	33
Víc hlav víc ví	33
Nejste v tom sami!	33
Začněte u základů	34
Využijte pravidla a postupy vaší organizace	35

4. Podpora obětí domácího násilí v prostředí bezdomovectví, kde je násilník často přítomen 36

Dva pracovníci	37
Napojení násilníka na možnosti podpory	37
Potvrzení vnímání vztahu ze strany oběti	38
Časté otázky: Musím „jít násilníkovi na ruku“, abych se dostal k oběti?	40

5. Profesionálové pracující s násilníky v kontextu bezdomovectví 42

Intervence pro násilníky	43
Začněte u základních potřeb a budování vztahu	43
Můžete pracovat trauma zohledňujícím přístupem a zároveň vyžadovat odpovědnost	44
Jak nastavit násilníkovi hranice/konfrontovat ho s jeho chováním?	45
Časté dotazy: Co dělat, pokud jste přímým svědkem domácího násilí?	47

6. Pracovníci v týmech, které podporují jak oběti, tak násilníky 48

Časté dotazy: Co když v partnerském vztahu dochází k domácímu násilí, ale pár si přeje bydlet společně?	49
Kazuistika – Ondřej a Aneta	50
Nejčastější dotazy: Kdy a jak sdílet informace?	52
MARAC	52
Sdílení informací mimo MARAC – vytvoření dohody	53
Mám podat hlášení na policii?	53
„Team Around Me“ (Tým kolem mě)	54

7. Doporučení pro organizace a zadavatele služeb 56

Vzájemné učení a rozvoj	57
Reflexe s externím facilitátorem	57
Reflexe by měla zahrnovat diskuse o genderu	57
Školení o domácím násilí a násilnících jako základní součást vzdělávání pracovníků v oblasti bezdomovectví	58
Podpora ze strany organizace: bezpečnost obětí a zaměstnanců jako nejvyšší priorita	59

Závěrem k českému překladu 60

Kde hledat podporu pro klienty/klientky i organizace pracující s lidmi bez domova	61
Co může udělat organizace, ve které pracujete?	61
Co můžete využít vy sami v přímé práci?	62
Seznam organizací, na které je možné se obracet	64

Úvodní slovo k českému překladu

Linda Sokačová / socioložka a odbornice z oblasti násilí v rodině a sexuálního násilí na dětech

Domácí násilí jako jedna z forem genderově podmíněného násilí	7
Používaná terminologie	8
Na prvním místě stojí vždy bezpečí	9
Mezioborová spolupráce	11
Legislativní a systémové ukotvení domácího násilí v ČR	13
Povinnost oznámit a přikazít trestný čin: Rozhodování není jen na nás, je tu i zákon	15
Nebýt na to sami	17

Milé čtenářstvo,

právě se Vám dostává do rukou materiál, který se zaměřuje na domácí násilí u lidí bez domova. Tedy téma, které je v České republice odborně opomíjeno. A to i přesto, že s tímto tématem se odborníci a odbornice pracující s lidmi bez domova setkávají, ať už k němu dochází na ulici, v ubytovnách nebo v sociálním bydlení. Chybí definice tématu, průběžné vzdělávání i metodiky a další podpůrné materiály pro ty, kteří jsou v přímé práci s klientelou v situaci bezdomovectví. A to je pro téma domácího násilí, které je často skryté a citlivé, klíčové. Nejde po sociálních pracovnících a lidech v přímé linii chtít, aby sami bez podpory analyzovali situaci, zpracovali možné scénáře řešení v participativním formátu a podpořili klientky a klienty v jejich realizaci. Je nutné rozvíjet odbornou diskuzi a nabízet metodické postupy pro řešení domácího násilí, které probíhá v situaci bezdomovectví.

První vlašťovkou je právě tato příručka Efektivní práce s původci násilí a oběťmi domácího násilí v prostředí bezdomovectví (*Working effectively with Perpetrators and Survivors of Domestic Abuse in Homelessness Settings*), která je založená na zkušenostech a legislativním rámci ve Velké Británii. Jde o první odbornější příspěvek do diskuze, který téma otevírá a nastiňuje způsoby řešení a kazuistiky z Velké Británie. Rozhodně nejde o vyčerpávající odborný materiál, spíše o obecný nástin tématu se zaměřením na oběti domácího násilí i původce násilí. Nemá cenu se uvažovat před mezinárodními zkušenostmi, protože je vždy dobré se inspirovat a vzdělávat i mimo Českou republiku, i když jde o jiný legislativní a odborný kontext. Český kontext jsme pro čtenáře v potřebných momentech brožury s týmem MPSV doplnili. Naleznete jej přímo v textu v růžových rámečcích, nebo v poznámkách pod čarou, které jsou označeny symbolem „ČR“. Doufejme, že budou následovat další odborné materiály a sdílení zkušeností v kontextu České republiky, abychom mohli lidi bez domova zasažené domácím násilím smysluplně a efektivně podporovat, aniž by sociální pracovníci a pracovníci kolem nich vyhořeli.

Domácí násilí jako jedna z forem genderově podmíněného násilí

Domácí násilí představuje opakované, často skryté a systematické chování, jehož cílem je ovládnutí, kontrola, zastrašování nebo ponižování jiné osoby v rámci společné domácnosti či blízkého vztahu. Může se jednat o různé formy násilí – o fyzické útoky, psychické týrání, ekonomickou kontrolu, sociální izolaci, sexuální násilí, obchod se ženami nebo jiné formy nátlaku a manipulace. Řadí se sem i problematika nucených sňatků nebo mrzačení ženských pohlavních orgánů (genital mutilation). Vzhledem k tomu, že má domácí násilí původ v nerovnostech v mocenském postavení a nerovnostech mezi muži a ženami, spadá do množiny tzv. genderově podmíněného násilí. Neznamená to ale, že oběťmi násilí mohou být a jsou jen ženy, byť pokud se podíváme na statistiky, ženy mezi oběťmi pře-

važují. Oběťmi jsou děti, senioři nebo jiné, často znevýhodněné, skupiny. Často je jejich spojovacím znakem právě nerovnoměrné mocenské postavení a „nadřazené“ mocenské postavení původce násilí, a jejich zranitelnost.

UNICEF¹ používá termín genderově podmíněné násilí k popisu „jakéhokoli škodlivého činu spáchaného na osobě na základě společensky přiřazených/genderových rozdílů mezi muži a ženami. Zahrnuje činy způsobující fyzickou, sexuální nebo psychickou újmu nebo utrpení, nebo hrozby takových činů a jiné formy zbavení svobody. Genderově podmíněné násilí pramení z nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami a z ní vyplývající diskriminace. Ačkoli genderově podmíněné násilí může postihovat ženy i muže, ženy a dívky jsou jím postiženy neúměrně více. Riziko vůči ženám a dívkám se v krizových situacích dále zvyšuje. Některé ženy a dívky jsou vystaveny vyššímu riziku, například ženy se zdravotním postižením a ženy z komunity LGBTQI+.“

Domácí násilí často zůstává skryto před okolím, protože oběti mohou pocítovat stud, vinu nebo obavy z následků, případně jim chybí podpora či informace o možných způsobech pomoci. Dochází k němu zpravidla mimo pohledy veřejnosti za „zavřenými“ dveřmi. Rozpoznání domácího násilí je klíčové, protože včasná reakce a nabídka podpory ze strany odborných organizací mohou zásadně ovlivnit život oběti a pomoci jim najít cestu k bezpečí a lidské důstojnosti.

Používaná terminologie

V publikaci jsme s týmem MPSV, který vydání zajišťuje, zvolili použití termínu **oběť**. Nebyla to jednoduchá diskuze a zvažovali jsme i výraz přeživší na základě překladu anglického survivor. Hlavním důvodem naší volby je, že pojem oběť se objevuje i v zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a v současné době jde o srozumitelnější pojem širší i odborné veřejnosti. Pojem oběť nevnímáme jen jako pasivní, oběti domácího násilí může být „téměř kdokoli“ a neexistuje žádná dokonalá oběť. Oběti se od sebe liší, žijí v různých socio-ekonomických podmínkách, mají různé možnosti a příležitosti a rodinné i jiné vazby, i proto na ně domácí násilí dopadá různou intenzitou.

Pro ty, kdo násilí páchají, používáme sjednocující pojem **původce násilí**. Hlavním smyslem je poukázat na to, že i lidé, kteří se chovají násilně, mohou svoje chování změnit a mohou agresii regulovat, pokud si jsou schopni uvědomit negativní dopady agresivního a násilného chování. Násilí není člověku vrozeno a agresivitu lze regulovat a pracovat s ní. Používání těchto pojmů ale rozhodně nemá za cíl násilné

1 | UNICEF. Gender Based Violence: information pack, dostupné na <https://www.unicef.org/serbia/en/media/16751/file>.

chování omlouvat, bagatelizovat nebo schvalovat. Práce s původci násilí je důležitá také z hlediska prolomení začarovaného kruhu transgeneračního přenosu násilí. I část těch, kteří se dopouští násilí, byla v dětství nebo v jiné části života obětí nějaké formy násilí a agresivita či násilí jsou jediné formy řešení situací, v kterých selhávají nebo si v nich neví rady, které znají a které je jejich rodiče nebo jiní dospělí naučili. Pro efektivní a funkční práci s původci násilí je nutné pracovat spíše s těmito pojmy než s nálepkujícími výrazy typu agresor, které patří spíš do běžného jazyka a komunikace než do odborné sféry.

Při práci s rodinami nebo páry, kde se vyskytuje jakákoli forma násilí, je zásadní, aby byla hlavní pozornost a podpora zaměřena na oběť či oběti s důrazem na zajištění jejich bezpečí. A to ať už jde o dospělého člověka, mladé dospělé nebo děti. Násilí má negativní dopady na lidskou důstojnost a celkový psychický a fyzický stav obětí, zvláště pokud je dlouhodobé a opakované. Nikdo nemá právo druhé bít, psychicky či jinak týrat s odůvodněním, že „témuž to nevadí a nikdy neřekla jasně, že se jí to nelíbí.“ Domácí násilí je z hlediska české legislativy také trestným činem nebo přestupkem. Specificky je pak nutné zajistit bezpečí a podporu dětem, které jsou přímými oběťmi jakékoli formy násilí v rodině (či mimo ni) nebo jsou svědky takového jednání mezi dospělými. V případě dětí navíc mají profesionálové a profesionálky povinnost takové věci oznámit Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) či Policii ČR. Jde o velmi citlivé a náročné situace, ve kterých nelze reagovat impulzivně, je nutné znát legislativní a sociálně-právní rámec ochrany dětí a pracovat týmově a mezioborově.

Na prvním místě stojí vždy bezpečí

Pro sociální pracovníky a pracovnice je důležité si uvědomit, že klíčová je nulová tolerance k násilí. Násilí může velmi rychle eskalovat a zintenzivňovat se, což negativně dopadá na oběti násilí a významně ovlivňuje jejich bezpečí, lidská práva, důstojnost a kvalitu života. Neplatí, že jedna facka nebo jeden kopanec je ještě

Specificky je nutné zajistit bezpečí a podporu dětem, které jsou přímými oběťmi jakékoli formy násilí nebo svědky takového jednání mezi dospělými.

v pořádku, ale dvě facky nebo tři pohlavky už moc. Použití násilí v blízkých vztazích je vždy selháním, které se nemá opakovat. Původce či původkyně násilí by měl(a) s tímto faktem pracovat a usilovat o to, aby se použití násilí neopakovalo. Pokud jde o intenzitu přestupku nebo trestného činu, měl(a) by přijmout i tuto odpovědnost a svoje chování neomlouvat a nehledat objektivní vysvětlení, nebo dokonce zaviňovat samotnou oběť. Sociální pracovník má pracovat s důvody a příčinami násilí, ale nikdy ne tak, aby násilí omlouval, bagatelizoval nebo schvaloval.

Sociálním pracovníkům a pracovnícím, kteří se zaměřují na podporu klientů v bydlení, kde dochází k domácímu násilí nebo násilí v rodině, by mělo vedle primární zakázky „bydlení“ záležet i na tom, aby bylo v domácnosti mezi partnery, případně žijícími s dětmi nebo dalšími blízkými, zajištěno bezpečí – a to fyzické, emoční a systémové.

Fyzické bezpečí odkazuje k prostředí, kde je člověk chráněn před jakýmkoli formami tělesného ublížení, útoků nebo ohrožení jejich zdraví. Je klíčové, aby domov byl místem, kde se dospělý nebo dítě nemusí bát o svůj život či zdraví. Pro sociální pracovníky a pracovníce to znamená vyhodnotit akutnost rizika násilí v domácnosti ze strany původce či původců násilí a následně podpořit oběť v zajištění bezpečného prostředí. Fyzické bezpečí tvoří základní předpoklad pro to, aby mohla být oběti poskytnuta i další funkční podpora, například psychologická či sociální.

Emoční bezpečí znamená psychickou pohodu a zdraví člověka. Emočně bezpečné je takové prostředí, kde lidé nejsou vystaveni žádné formě psychického násilí, nátlaku nebo manipulace, kde nedochází k ponižování, vyhrožování, zastrašování, zesměšňování atp. Emočně bezpečné prostředí znamená i nezpochybňování negativního vnímání násilí a nezaviňování oběti násilí. Emoční bezpečí tvoří jeden ze základních pilířů ochrany a podpory v případech domácího násilí a je nezbytnou součástí procesu uzdravení i návratu k plnohodnotnému životu.

Další složkou je systémové bezpečí. To odkazuje k zajištění práv a lidské důstojnosti z hlediska fungování systému – policie, justice, ale i sociálního, zdravotního systému a systému služeb, případně dalších relevantních státních institucí, kterým se oběť násilí svěří. Bezpečný systém musí oběť uznat a zajistit co nejlepší prošetření situace, poskytnutí podpory a bezpečí a další následné podpory. Bezpečný systém oběti neretraumatizuje a nezpůsobuje jim sekundární viktimizaci. Sekundární viktimizace je proces, při němž je oběť nejen zasažena samotným činem násilí či trestným činem, ale následně je vystavena dalšímu psychickému či emocionálnímu strádání kvůli nedostatečné, nesprávné či necitlivé reakci společnosti, institucí, policejních složek, soudů, zdravotního či sociálního systému atp.

Pokud hovoříme o bezpečí v kontextu sociální práce, neměli bychom opomíjet ani pracovníky a pracovníce v přímé péči (první linii). I na jejich bezpečí by se mělo myslet, zvláště v podmínkách terénních služeb. Samozřejmostí by měla být i možnost práci s takovými klienty odmítnout, pokud to podmínky služby umožňují.

Mezioborová spolupráce

Zajištění fyzického, emočního a systémového bezpečí je náročný úkol, který je často v případech domácího násilí dlouhodobý – může trvat i roky, rozhodně nejde o úkol pro jednoho člověka, byť sebelepšího odborníka. Úspěšným způsobem řešení případů domácího násilí, zvláště pak těch, kde se nachází děti nebo jiné zranitelné osoby, je mezioborová spolupráce. V této přeložené příručce se dozvíte např. o expertních mezioborových setkáních MARAC, které nemají v českém systému přesnou obdobu, ale jsou inspirací pro naše prostředí.

Domácí násilí je komplexní problém, v rámci kterého je potřeba zajistit v první řadě bezpečí. To je sám o sobě velmi náročný úkol, ale jsou nutné i další formy podpory, práce s oběťmi, případně s původci násilí. Na zajištění tolika úkolů nestačí jeden nebo dva pracovníci. Úspěšné řešení případů domácího násilí či násilí v rodině se neobejde bez mezioborové spolupráce dotčených subjektů. Patří mezi ně organizace sociálních služeb, sociální odbor městského úřadu, intervenční centra nebo organizace zastupující oběti domácího násilí, případně orgány činné v trestním řízení, psychologové atd. Pokud jsou v rodině děti, patří do mezioborového týmu primárně OSPOD.

Mezioborová spolupráce je klíčová z několika důvodů. Každý případ domácího násilí přináší celou řadu specifických výzev. Mezioborový tým složený ze subjektů s různou odborností a zacílením umožňuje vyhodnocení závažnosti rizika násilí – a to jak v jeho fyzické, emoční i systémové rovině. Fyzické bezpečí nelze účinně zajistit bez spolupráce sociálních pracovníků a pracovníků s policií, intervenčními centry a dalšími podpůrnými organizacemi. Emoční bezpečí vyžaduje spolupráci odborníků z oblasti psychického zdraví. Mezioborový tým může také vyhodnotit překážky i podpůrné body v rámci systému ochrany a podpory oběti domácího násilí. Mezioborová spolupráce umožňuje rychlou výměnu informací, koordinaci činnosti a cílenou podporu.

Úspěšné řešení případů domácího násilí či násilí v rodině se neobejde bez mezioborové spolupráce dotčených subjektů.

Funkčním nástrojem pro zajištění mezioborové spolupráce je case management a realizace mezioborových setkání – a to buď expertních mezioborových setkání nebo mezioborových setkání se zajištěním participace oběti domácího násilí, pokud si to přeje. V rámci expertních setkání si zástupci jednotlivých profesí mohou vyměňovat informace, radit se nad konkrétními kroky a způsoby řešení dané situace. Sdílená odpovědnost a týmová spolupráce přispívají ke komplexnějším/efektivnějším a udržitelnějším řešením. Klíčový je respekt k obětem a zajištění jejich participace na rozhodování o způsobu řešení a jeho implementace – a to i v případě dětí. Bez souhlasu a porozumění navrhovanému řešení osoby, o kterou se jedná, je jakýkoli plán odsouzen k neúspěchu. Pro realizaci mezioborových setkání se nedoporučuje, aby se spolu setkala oběť s původcem násilí, protože to může negativně ovlivnit její bezpečí a celkovou důvěru v systém.

Pokud jsou v případě domácího násilí přítomné děti – buď jako přímé oběti násilí nebo jako svědci domácího násilí, vstupuje do řešení situace OSPOD. Jak dětské oběti, tak dětské svědci jsou podle metodického materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí považováni za ohrožené děti dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí². Odborníci ze sociálních služeb by neměli zapomínat, že oznámení sociálně-právní události není osobním rozhodnutím daného pracovníka sociální služby, ale jde o povinnost vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí³. OSPOD má z tohoto zákona vyplývající možnost organizovat případové konference. Ty jsou klíčovým nástrojem sociálně-právní ochrany dětí, který umožňuje efektivní mezioborovou spolupráci při řešení složitých situací ohrožených dětí a jejich rodin. Případové konference jsou upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Cílem je

Klíčový je respekt k obětem a zajištění jejich participace na rozhodování o způsobu řešení a jeho implementace – a to i v případě dětí.

- 2 | Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí, dostupné zde: <https://recege.soc.cas.cz/metodicke-doporučení-mpsv-k-postupu-organu-socialne-pravni-ochrany-deti-v-pripadech-domaciho-nasilí>
- 3 | Případně se může jednat přímo o povinnost oznámit nebo přezkázat trestný čin.

posoudit situaci konkrétního dítěte, identifikovat jeho potřeby a rizika, stanovit plán podpory a ochrany a určit úkoly a odpovědnosti jednotlivých aktérů. Výstupy z případové konference často slouží jako podklady pro zmocněnce oběti, policii, soudy a další subjekty vstupující do situace. Velkou výhodou případové konference je, že umožňuje zákonné sdílení informací o ohrožených dětech.

Ani u případových konferencí bychom neměli zapomínat na participaci dítěte a také na posuzování situace z hlediska nejlepšího zájmu dítěte. Nejlepší zájem dítěte je zakotven v mezinárodních smlouvách, jako je Úmluva o právech dítěte, a je ukotven i v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pojem nejlepší zájem dítěte vyjadřuje, že při jakémkoliv rozhodování týkajícím se dítěte musí být na prvním místě ochrana a podpora jeho práv, potřeb, bezpečí a zdravého rozvoje.

Legislativní a systémové ukotvení domácího násilí v ČR

Pro legislativní ukotvení domácího násilí v ČR a ochranu jeho obětí jsou zásadní především tyto zákony:

- zákon č. 78/2025 Sb., o domácím násilí,
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí,
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Zákon o domácím násilí v České republice označuje několik právních předpisů, které společně tvoří ochranný rámec pro osoby ohrožené násilím v rodině či blízkých vztazích. Nejde o jediný samostatný zákon, ale o soubor právních norem, které se vzájemně doplňují a pokrývají různé aspekty ochrany a pomoci obětem. Základním principem této legislativy je vytvářet systém včasné pomoci, ochrany a podpory obětí domácího násilí, včetně dětí a dalších zranitelných osob, a zároveň jasně vymezit odpovědnosti jednotlivých institucí a profesí zapojených do řešení těchto situací. Zákon zavádí jednotnou definici domácího násilí a posiluje práva obětí v občanskoprávním a přestupkovém řízení. Prodlužuje také dobu vykazání násilné osoby z domácnosti z 10 na 14 dnů a zakotvuje povinnost policie při vykazání zabavit násilné osobě zbraň⁴.

- 4 | Úřad vlády České republiky, tisková zpráva k schválení návrhu zákona vládou, dostupné zde: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-vlada-schvalila-navrh-zakona-o-domacim-nasilí--povede-k-vetsi-ochrane-obeti--213733/>, tisková zpráva ke schválení zákona Senátem, dostupné na: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/senat-dnes-schvalil-zakon-o-domacim-nasilí-i-zrizeni-ochrany-prav-deti--218496/>.

Institut vykázaní je velmi důležitý nástroj, který ochraňuje a zároveň podporuje oběť. V případech, kdy dochází k násilí, totiž tento institut zajišťuje, že to není oběť, kdo musí odejít ze společné domácnosti a být tak ještě podruhé potrestána. Výhodou je, že jde o rychlé opatření, o kterém rozhoduje policie přímo na místě. Vykázání může doprovázet další opatření, například zákaz kontaktu s obětí nebo zákaz vstupu do určité oblasti.

Důležitý je i **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, který klade důraz na ochranu dětí ohrožených násilím v rodině a definuje ohrožené dítě. Dalším významným předpisem je **zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů**, jenž upravuje práva a podporu obětí trestných činů – tedy i domácího násilí – a definuje, kdo je považován za zvlášť zranitelnou osobu.

Česká republika je smluvní stranou mezinárodních úmluv, například Úmluvy o právech dítěte, která klade důraz na nejlepší zájem dítěte a ochranu před násilím. Úmluva obsahuje komplexní definici násilí na dětech.

Součástí systému ochrany obětí domácího násilí jsou v ČR intervenční centra, která jsou zřízena v každém kraji. Intervenční centra jsou zřízena na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Služby těchto center jsou bezplatné. Jejich hlavním úkolem je poskytovat specializovanou pomoc, podporu a poradenství osobám, které čelí násilí v rodině nebo v jiných blízkých vztazích. Intervenční centra dostávají informace o obětech domácího násilí v rámci vykázaní a nabízí jim možnost podpory a spolupráce.

Součástí systému ochrany obětí domácího násilí jsou v ČR intervenční centra, která jsou zřízena v každém kraji.

Povinnost oznámit a překazít trestný čin: Rozhodování není jen na nás, je tu i zákon

Profesionálové a profesionálky v sociálních službách, podpoře bydlení a sociálně-právní ochraně dětí by si měli uvědomit, že mají ze zákona povinnost oznámit či překazít trestný čin. Zároveň jsou vybrané subjekty také povinny oznámit událost v rámci sociálně-právní ochrany dětí OSPOD.

Povinnost oznámit přípravu nebo páčání trestného činu nebo skutečnost, že trestný čin byl spáchán, je zakotvena v § 367 a § 368 trestního zákoníku. Tato povinnost se týká konkrétních vyjmenovaných trestných činů. Pokud tak občané nebo povinné subjekty v zákonných případech neučiní, dopustí se trestného činu nepřekazení trestného činu nebo neoznámení trestného činu. Nepřekazení nebo neoznámení trestného činu není trestné (vyjma případů vyjmenovaných v zákoně), pokud tak nelze učinit bez značných nesnází, nebo pokud byste sebe nebo osobu blízkou tak uvedli v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání⁵.

Nepřekazení trestného činu (§ 367 trestního zákoníku)

- Kdo se hodnověrným způsobem dozví, že někdo připravuje nebo páchá ně – který z vyjmenovaných trestných činů, a trestný čin nepřekazí, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta.
- Jedná se např. o trestný čin vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, obchodování s lidmi, zbavení osobní svobody, loupeže, vydírání, znásilnění, pohlavního zneužití, zneužití dítěte k výrobě pornografie, týrání svěřené osoby, některých závažných majetkových a hospodářských trestných činů aj.
- Překazít trestný čin můžete např. jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

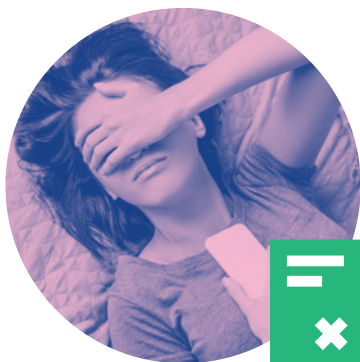
Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku)

- Kdo se hodnověrným způsobem dozví, že spáchal některý z vyjmenovaných trestných činů, a trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta.
- Jedná se např. o trestný čin vraždy, zabití, těžkého ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, obchodování s lidmi, zbavení osobní svobody, zneužití dítěte k výrobě pornografie, týrání svěřené osoby, některých závažných hospodářských trestných činů aj.

⁵ | Policie ČR, oznámení trestného činu, dostupné na: <https://policie.gov.cz/clanek/ozname-ni-trestneho-cinu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>.

- Oznamovací povinnost vzniká i v případě, kdy oznamovatel nezná pachatele, který trestný čin spáchal.
- Oznamovací povinnost nemá pouze advokát nebo jeho zaměstnanec, který se o spáchání trestného činu dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe, a duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu s výkonem zpovědního tajemství.

Jde o povinnost trestný čin oznámit nebo přerušit, pokud se o něm hodnověrně dozvíme. Pro organizace, které mají vypracované v této oblasti postupy, hodnověrný způsob znamená např. situaci, kdy se svěří přímo oběť, nebo o páčení trestného činu osoba blízká hovoří. Jde samozřejmě o situace, kdy není služba poskytována v anonymním režimu. Vhodné je dohodnout se s klienty, že trestný čin oznámí na policii či státním zastupitelství sami. Pokud k tomu potřebují podporu, může jim pomoci odborná organizace. V případě závažných trestných činů nebo pochybností, zda tak učiní sama oběť, nebo v případě dětí její zákonní zástupci, by to měla učinit sama organizace, která se dozvěděla o trestném činu, který podléhá oznámení ze zákona. Vždy je vhodné připravit plán oznámení trestného činu, který bude předcházet další traumatizaci a sekundární viktimizaci oběti. Není však žádoucí událost vyšetřovat a prošetřovat. Neziskové organizace nebo obecní úřady ani k takovým postupům nemají kompetence a mohly by v případě oddalování oznámení a dalšího neprofesionálního vyšetřování způsobit problémy a zmařit kvalitní šetření policií. Zbavit se oznamovací povinnosti nejde např. tím, že zavoláte do jiné organizace a s případem se jí svěříte a požádáte o vyřešení.

Vždy je vhodné připravit plán oznámení trestného činu, který bude předcházet další traumatizaci a sekundární viktimizaci oběti.

Nebýt na to sami

Domácí násilí a násilí v rodině je komplexní problém, který se dotýká mnoha lidí a oblastí. Má závažné sociální, zdravotní, bezpečnostní i ekonomické dopady. Není výjimkou, že oběti domácího násilí končí se závažnými zdravotními problémy nebo zraněními, řada případů končí i smrtí. Proto je nutné domácí násilí nepřehlížet a neomlouvat. Pokud se dlouhodobě přehlíží, původci násilí získávají dojem, že nedělají nic špatného, a že se jim nemůže nic stát. Zpravidla dochází k zintenzivňování násilí, ať už je psychické, fyzické nebo jiné podoby. Závažnější případy domácího násilí se nevyřeší samy, oběti potřebují podporu a pomoc při zvládání náročných situací. Bez odborné pomoci se domácí násilí, které může být i transgenerační, překonat nedaří. Sociální pracovníci z oblasti poskytování podpory v bydlení nejsou a nemohou být odborníky na oblast násilí v rodině. Měli by ale umět oslovit specializované organizace, které je podpoří ve zvolení/vytvoření vhodné strategie podpory oběti a případně i v práci s původcem násilí a ideálně také nastartují mezioborovou spolupráci. Oči nejde zavírat i proto, že sociální pracovníci a další odborníci v přímé práci (včetně organizací, kde pracují) mají povinnost oznámit a/nebo přerušit zákonem určené trestné činy. Zvláštní pozornost si zaslouží situace, kdy jsou přímou obětí nebo svědkem domácího násilí děti, nebo jiné zranitelné osoby, které si samy nemohou pomoci. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že služby, které poskytují podporu v bydlení mají svoje hranice a jejich pracovníci nemohou domácí násilí vyřešit sami bez mezioborové spolupráce a podpory.

Úvodní informace

Proč je tato příručka potřebná?	19
Cíle této příručky	20
Čeho příručka nechce dosáhnout?	20
Pro koho je tato příručka určena?	21
Koho máme na mysli?	21
Prohlášení o rovnosti	21

Tato příručka byla vytvořena ve spolupráci s odborníky a odbornicemi (nebo odbornou veřejností) a lidmi s osobní zkušeností z oblastí bezdomovectví, specializovaných služeb pro ženy a služeb pro práci s násilníky. Na její tvorbě se podílely následující organizace: Standing Together, FLIC (Fulfilling Lives in Islington & Camden), SHP, St Mungo's, Solace Women's Aid, AVA, Connections at St Martins, Respect a DVIP.

Poznámka: Tento dokument je určen výhradně odborníkům. Pro zjednodušení používáme v textu termín „násilníci“, kterým myslíme „osoby využívající násilné a kontrolující chování vůči svým blízkým partnerům.“ Nicméně tento výraz nedoporučujeme používat při přímé práci s klienty, neboť může být stigmatizující, obzvlášť u osob zažívajících vícečetné znevýhodnění.

Proč je tato příručka potřebná?

- Výzkumy a zkušenosti mnoha služeb ukazují, že ženy s vícečetným znevýhodněním mají vyšší pravděpodobnost, že zůstanou ve vztahu s násilníkem.
- Mnoho poskytovatelů služeb neumí podpořit oběti, když je násilník přítomen v domácnosti. Vyvstávají zde otázky bezpečnosti, důvěrnosti a ochrany jak klientů, tak pracovníků.
- Mnohé služby pro oběti domácího násilí nejsou vybaveny na práci s oběťmi v takto složitých situacích, jako je bezdomovectví; poskytovatelé služeb pro osoby bez domova často nemají odborné znalosti, jak na násilí vhodně reagovat.
- Je jen málo specializovaných služeb pro násilníky, kteří jsou zároveň bez domova nebo čelí jiným znevýhodněním, a kteří nejsou schopni či ochotni účastnit se standardních programů pro pachatele domácího násilí⁶. I kdyby tyto programy byly dostupnější, často není vhodné, aby se osoby s vícečetným znevýhodněním těchto programů účastnily před získáním stabilního bydlení a další podpory. Obvykle jsou tak jediní, kdo s těmito lidmi pracují, pracovníci v oblasti bezdomovectví – a ti často nejsou proškoleni na práci s násilníky.
- Konzultace s pracovníky v oblasti bezdomovectví ukazují, že se necítí dostatečně proškoleni nebo podporováni při nastavování hranic násilníkům a mají obavu, že tak mohou ohrozit oběť.

CZ 6 | Organizace pracující s původci násilí nemají velké množství zkušeností s prací s lidmi bez domova, především pak s těmi žijícími bez přístřeší. Vznikají však už cílené iniciativy, které se zaměřují na fázi zabydlování v rámci Housing First a spolupracují s příslušnými sociálními institucemi. Jde např. o organizaci Tvá volba, která působí v Jihočeském kraji. Je pravděpodobné, že postupně bude vznikat více takových programů, které by mohly být iniciované především organizacemi pracujícími s lidmi bez domova.

Cíle této příručky

- Zvýšit bezpečí pro oběti domácího násilí s vícečetným znevýhodněním.
- Pokud je to součástí zaměření služby, podpořit násilníky v tom, aby si uvědomili své chování, začali jej řešit a pokud možno vyhledali vhodnou pomoc.
- Umožnit pracovníkům ve službách rozpoznat projevy násilí a jejich specifika v kontextu bezdomovectví, kde násilníci i jejich oběti často čelí vícečetným znevýhodněním.
- Zlepšit dovednosti, sebevědomí a bezpečnost pracovníků, kteří s těmito skupinami pracují.

Čeho příručka nechce dosáhnout?

- Nechce vést pracovníky z oblasti bezdomovectví k tomu, aby se stali odborníky na práci s násilníky.
- Nevede pracovníky ke strukturované a specializované práci na změně chování u násilníků.
- Pro více informací o akreditovaných školeních a programech pro násilníky navštivte web organizace Respect: <https://www.respect.uk.net/>

V ČESKÉM KONTEXTU / PRO VÍCE INFORMACÍ

- Web Asociace Zastav násilí: <https://zastavnasili.cz/>, cílem asociace je zasadit se o systémové ukotvení terapeutických programů pro lidi, kteří se dopouští násilí v ČR.

Mnoho poskytovatelů služeb neumí podpořit oběti, když je násilník přítomen v domácnosti.

Pro koho je tato příručka určena?

- Pro odborníky pracující s oběťmi domácího násilí v prostředí bezdomovectví (např. terénní týmy, chráněné bydlení, case managery/sociální pracovníky, služby Housing First apod.), kde je násilník často součástí domácnosti.
- Pro odborníky pracující s pachateli domácího násilí v prostředí bezdomovectví – tito násilníci bývají často sami vícečetně znevýhodnění.
- Pro týmy, které poskytují podporu jak obětem, tak násilníkům.

Koho máme na mysli?

- **Typické charakteristiky oběti:** Zažívá domácí násilí, pravděpodobně také jiné formy násilí. Je osobou bez domova (na ulici nebo skrytě), žije v nestabilním či dočasném ubytování, často má za sebou dlouhou historii bezdomovectví. Mívá psychické potíže, užívá návykové látky, byly jí odebrány děti z péče. Nese si složitá traumata, často už z dětství, je ve špatném zdravotním stavu, nedůvěřuje službám a špatně se zapojuje do podpůrných systémů. Může se také dopouštět násilí (často v sebeobraně), ale pravděpodobně si sama neuvědomuje, že zažívá násilný vztah.
- **Vztah mezi obětí a násilníkem:** S velkou pravděpodobností spolu nadále zůstávají, nebo je těžké povahu jejich vztahu jednoznačně určit.
- **Typické charakteristiky násilníka:** Dopouští se domácího násilí, je osobou bez domova (na ulici nebo v nejistém, dočasném ubytování), často s dlouhou historií bezdomovectví. Mívá psychické potíže, problémy se závislostmi, kriminální minulost. Nese si složitá traumata často už z dětství, je ve špatném zdravotním stavu, nedůvěřuje službám, špatně spolupracuje s podporujícími organizacemi a odmítá uznat, že se dopouští násilného chování.

Prohlášení o rovnosti

Definice domácího násilí dle britské vlády: „Jakýkoli incident nebo soubor incidentů zahrnující kontrolující, nátlakové, výhružné chování, násilí nebo zneužívání mezi osobami staršími 16 let, které jsou nebo byly v intimním partnerském či rodinném vztahu, bez ohledu na pohlaví nebo sexuální orientaci. Zneužívání může zahrnovat (ale není omezeno na) psychologické, fyzické, sexuální, finanční a emocionální formy.“

Definice domácího násilí podle občanského zákoníku v České republice zní:

Domácí násilí

- (1) Domácím násilím se rozumí násilné jednání vůči oběti v jakékoli formě, při kterém zpravidla dochází ke zneužívání moci nebo nerovného postavení a kterým
 - a) bylo nebo mělo být neoprávněně zasaženo do její tělesné integrity,
 - b) bylo nebo mělo být neoprávněně opakovaně nebo vážně zasaženo do její duševní integrity, svobody nebo důstojnosti, zejména v intimní oblasti, do její vážnosti, cti nebo soukromí nebo
 - c) byla vážně ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své základní potřeby nebo základní potřeby členů společné domácnosti.
- (2) Obětí domácího násilí může být
 - a) osoba, která s osobou dopouštějící se domácího násilí žije nebo žila ve společné domácnosti, nebo osoba, jejíž domácnost osoba dopouštějící se domácího násilí opakovaně a dlouhodobě navštěvuje,
 - b) osoba blízká nebo ten, kdo jí dříve byl, nebo rodič společného dítěte nebo ten, kdo s osobou dopouštějící se domácího násilí vykonává rodičovskou odpovědnost.
- (3) Ustanovení § 751 až 753 se použijí obdobně v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.“

(Občanský zákoník, § 3021)

Domácí násilí může zasáhnout kohokoli, bez ohledu na pohlaví či sexuální orientaci. Nicméně jde o genderově podmíněný čin, hluboce zakořeněný ve společenské nerovnosti mezi ženami a muži. Jedná se o formu násilí založenou na pohlaví, směřovanou typicky proti ženám právě proto, že jsou ženami.

Domácí násilí může zasáhnout kohokoli, bez ohledu na pohlaví či sexuální orientaci. Nicméně jde o genderově podmíněný čin, hluboce zakořeněný ve společenské nerovnosti mezi ženami a muži.

Domácí násilí a další formy násilí na ženách a dívkách

S čím se potýkají pracovníci v první linii?

25

Oběti s vícečetným znevýhodněním během svého života často kromě domácího násilí zažily různé další formy násilí páchaného na ženách a dívkách: sexuální násilí, zneužívání a obtěžování, stalking, obchodování s lidmi, nátlak a kontrolující chování, mrzačení ženských pohlavních orgánů, nucené sňatky, tzv. násilí ze cti atd. Tato příručka se zaměřuje na domácí násilí, ale vnímá, že se zároveň s ním mohou vyskytovat další formy násilí na ženách a dívkách.

S čím se potýkají pracovníci v první linii?

(Následující citace pocházejí z mezioborových konzultací na téma výzev práce s oběťmi a pachateli domácího násilí v prostředí bezdomovectví.)

Schvalování nebo ignorování násilí

- „Věděla jsem, že když se postavím jeho chování, nedovolí jí sejít se se mnou kvůli bydlení. **Snažím se dát přednost jejím potřebám, ale cítím, že kvůli tomu musím jeho chování ignorovat.**“
- „**V tomhle případě bylo nejlepší ho nechat, aby měl pocit kontroly – souhlasit s rozumnými věcmi.** Přistoupit na schůzky, u kterých budou přítomni oba partneři, ale nastavit podmínku, že pokud chtějí spolupráci, musím s každým z nich mluvit také zvlášť. Tak trochu ho „uklidnit“, ale zároveň s oběma napřímo komunikovat o tom, co je a není přípustné.“
- „Ptám se sama sebe – **nepodporuji tento vztah tím, že jim poskytuju podporu jako páru?**“

„Je těžké mít k němu pozitivní postoj, když vím, co jí dělá – ale zároveň ho nemohu konfrontovat.“

Strach z ohrožení oběti nebo ztráty kontaktu s ní

- „Když budeš svědčit u policie a on se dostane před soud, už mi nedovolí tě znovu vidět.“
- „**Kdybychom pracovali ‘bezpečně’, nedostaneme se k oběti vůbec.**“
- „Nemohu se s klientkou setkat v jeho nepřítomnosti.“

Rizika, která násilníci představují pro pracovníky

- „Už jsme to (domácí násilí) řešili. Ale je to složité. **Ohrožuje to mou autoritu,** protože ji mám podporovat, ale zároveň mě v jeho očích staví na stejnou úroveň. Když něco zpochybním, okamžitě to smete ze stolu – ‘Myslíš, že tu pro ni budeš vždycky, ale co třeba po páté odpoledne?’ Je těžké si udržet autoritu.“
- „Vést ty rozhovory, kdy říkáte ‘Promiň, jsem tu, abych ti pomohl, ale tohle chování není v pořádku’, **někdy opravdu nahání strach.**“

Výzvy pro pracovníky, kteří pracují s násilníky

- „**Je těžké mít k němu pozitivní postoj,** když vím, co jí dělá – ale zároveň ho nemohu konfrontovat.“
- „**Chci ho s tím násilím konfrontovat,** ale tím bych porušil důvěru, kterou mezi sebou máme.“
- „U každé práce s násilníkem je třeba si **ujasnít, co je vaším cílem.**“

Někteří pracovníci se cítí rozpolceně – například když je jejich úkolem zajistit násilníkovi ubytování, mohou se cítit pod nátlakem a ignorovat jeho násilné chování, aby dosáhli výsledků a udrželi si jeho důvěru.

„Nechci jen poslouchat, co mám dělat. Vím, co dělat, ale není to pro mě jednoduché. Někdy si přeju, aby někdo jen vyslechnul, co mám na srdci a co mám za sebou.“

Jak rozpoznat domácí násilí v prostředí bezdomovectví

Finanční kontrola	29
Drogy a alkohol	29
Izolace	29
Zlehčování, popírání, obviňování	30

Jako profesionál působící v oblasti bezdomovectví máte jedinečnou příležitost navazovat podpůrné a důvěryhodné vztahy s lidmi, se kterými pracujete. Tyto vztahy – a pravidelný kontakt, který je potřeba k jejich udržení – znamenají, že můžete domácí násilí u vaší klientely dobře rozpoznat a reagovat na něj. Je proto důležité, abyste se seznámili s dynamikou domácího násilí a byli schopni rozpoznat známky toho, že někdo může používat nebo zažívat nátlakové a kontrolující chování. Uvědomujeme si, že to není vždy snadné – zvlášť když jsou oběti a násilníci ovlivněni komplexními traumaty a vícenásobným znevýhodněním. Je také důležité si uvědomit, že násilníci se mohou vůči profesionálům jevit jako velmi rozumní až okouzující a mohou být schopni své chování tímto způsobem kontrolovat, aby zakryli, že se vůči svému partnerovi či partnerce dopouštějí násilí. Níže uvádíme několik běžných ukazatelů, na které si dát pozor při práci s oběťmi a/nebo násilníky v prostředí bezdomovectví. Upozorňujeme, že tento seznam není vyčerpávající – taktiky používané násilníky se budou lišit v závislosti na konkrétní situaci oběti a na míře osobních informací, které má násilník k dispozici.

Finanční kontrola

- Oběť nemá přístup ke své bankovní kartě či účtu.
- Násilník má její kartu a vybírá peníze – často v období výplaty dávek.
- Dávky oběti chodí na účet násilníka.

Drogy a alkohol

- Užívání obětí může náhle narůst nebo se změnit – silnější látky, vyšší dávky.
- Násilník nutí oběť zebat nebo poskytovat sex za drogy/peníze.
- Násilník zajišťuje a/nebo podává návykové látky.
- Oběť často nedobrovolně abstinuje, protože násilník má kontrolu nad přístupem k drogám/alkoholu.
- Oběť nemůže vyhledat pomoc kvůli kontrole násilníka.

Izolace

- Násilník je neustále v kontaktu s obětí (telefon, zprávy).
- Trvá na tom, že bude oběť doprovázet na schůzky, do zdravotních či adiktologických služeb.
- V azylových domech či na ubytovnách oběť často nepoužívá svůj pokoj – je přinucena zdržovat se v pokoji násilníka.
- Násilník omezuje kontakt s vaší službou – mluví za oběť nebo jí nedovolí mluvit.

Zlehčování, popírání, obviňování

- Oběti často obviňují samy sebe z násilí, které zažívají.
- Často vnímají násilné chování partnera jako důsledek užívání drog, alkoholu nebo traumatu.
- Když oběť použije násilí, častěji projevuje lítost nebo uvědomění následků než násilník.
- Násilníci jen zřídka přijímají odpovědnost za své chování – obviňují partnerku, návykové látky, minulost.
- Používají hanlivý jazyk o partnerech a snaží se přesvědčit pracovníky, aby je v tom podpořili.
- Hovoří o násilí zlehčujícím způsobem: „velká hádka“, „jen strkanice“ apod.
- Pokud přiznají násilí, často tvrdí, že šlo o sebeobranu, nebo že jsou sami obětí. Neprojevují lítost vůči oběti.

V ČESKÉM KONTEXTU / PRO VÍCE INFORMACÍ

- Pro více informací o tom, jak rozpoznat domácí násilí a jak pracovat s jeho oběťmi v českém kontextu je možné prostudovat web <https://www.profem.cz/cs/hledam-informace/domaci-nasili>.

Oběti často obviňují samy sebe z násilí, které zažívají.

Začínáme: nejlepší tipy pro praxi

Mysli na své dovednosti!	33
Věřte, že každý člověk se může změnit!	33
Víc hlav víc ví	33
Nejste v tom sami!	33
Začněte u základů	34
Využijte pravidla a postupy vaší organizace	35

Mysli na své dovednosti!

Práce se složitými případy, kde je přítomno domácí násilí, může působit zahlcujícím dojmem a vést k pochybnostem o vlastních schopnostech. Vaše dovednosti v oblasti podpory klientů – advokační činnost, naslouchání, práce s trauma zohledňujícím přístupem – lze všechny využít k tomu, abyste tyto složité situace zvládli.

Věřte, že každý člověk se může změnit!

Tuto víru uplatňujeme při podpoře lidí v naplňování jejich cílů a ve změně jejich životní situace. Musíme dávat najevo své přesvědčení, že lidé, se kterými pracujeme, mohou vidět pozitivní změny ve svých životech – ať už jde o ukončení škodlivého chování nebo o uvědomění si toho, že si zaslouží život bez násilí.

Víc hlav víc ví

Pokud jsou oběť a násilník často nebo vždy spolu, je – pokud je to jen trochu možné – zásadní, aby s nimi pracovali dva pracovníci (jeden pro každého klienta). Mohou to být dva pracovníci ze stejného týmu, případně z různých organizací. Má násilník svého klíčového pracovníka? Dochází pravidelně na nějaké schůzky? Můžete se s tímto pracovníkem domluvit na společné návštěvě? Případně podniknout návštěvu v době, kdy je násilník pravděpodobně mimo obydlí?

Nejste v tom sami!

Spolupráce mezi organizacemi je klíčová – od vás jako od pracovníka v oblasti bezdomovectví se neočekává, ani se nedoporučuje, abyste se snažili o intenzivnější práci s domácím násilím v rámci své běžné agendy. Někdy máte pocit, že musíte být odborníkem na všechno, ale to není potřeba – důležitá je dobrá spolupráce a síťování mezi organizacemi. I když oběť nebo násilník, se kterým pracujete, nechtějí nebo nemohou spolupracovat se specializovanými službami, vy můžete od těchto služeb získat podporu a poradenství. Zkuste si zjistit, kdo ve vašem regionu poskytuje služby pro oběti domácího násilí, zavolejte jim, pozvěte je na týmovou poradnu nebo naplánujte návštěvu jejich služby.

V ČESKÉM KONTEXTU / MÍSTA POMOCI

Místa pomoci pro oběti domácího násilí v České republice naleznete zde: <https://www.domacinasili.cz/dalsi-mista-pomoci/>

V ČESKÉM KONTEXTU / ORGANIZACE PŘÍPADOVÉHO SETKÁNÍ

Pokud máte podezření nebo jistotu, že situace je velmi riziková, zvažte zorganizování případového setkání nebo případové konference, kterou v případě ohrožení dětí (ať už jako svědků nebo přímých obětí) svolává orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

Začněte u základů

Důvěrné, podpůrné a smysluplné vztahy jsou základem jakékoli změny. Je velmi pravděpodobné, že násilníci s vícečetným znevýhodněním čelili překážkám při navazování spolupráce s různými službami a mohou být velmi neochotní mluvit s jakýmikoli dalšími poskytovateli. Jejich chování se pravděpodobně nezmění, pokud se zároveň neřeší vnější okolnosti a jiné oblasti potřebné podpory. Násilník často musí „něco potřebovat“ od pracovníka či služby, aby se mohl navázat potřebný vztah, který pak umožní otevřít náročnější témata – např. domácí násilí. Ať už pracujete s obětí, násilníkem, nebo se vaše služba věnuje oběma, vždy začněte budováním vztahu a zaměřením na základní potřeby – složitější témata mohou přijít později.

Chaotické chování může zakrývat domácí násilí – je pak těžké ho rozpoznat.

Využijte pravidla a postupy vaší organizace

Nejlepší praxí je mluvit s obětí osobně a o samotě. Když začínáte pracovat s obětí, která je neustále v přítomnosti násilníka, vždy se nejdřív pokuste domluvit si samostatné setkání (co dělat, když to není možné, bude řešeno dále v textu). Odkazujte se na interní pravidla a postupy vaší organizace! Zdůrazněte, že pravidla platí pro všechny, a že nejde o snahu partnery rozdělit nebo někoho zvýhodnit či znevýhodnit.

Podpora obětí domácího násilí v prostředí bezdomovectví, kde je násilník často přítomen

Dva pracovníci	37
Napojení násilníka na možnosti podpory	37
Potvrzení vnímání vztahu ze strany oběti	38
Časté otázky: Musím „jít násilníkovi na ruku“, abych se dostal k oběti?	40

Pokud pracujete s někým, u koho máte podezření, nebo víte, že zažívá násilí, a zároveň čelí dalším složitým problémům, může být mimořádně náročné poskytnout správnou formu podpory a pomoci mu zvýšit jeho bezpečí. Násilníci často vytvářejí zásadní překážky, které oběti brání v přístupu k vaší podpoře nebo k podpoře jiných služeb; dohled a izolace jsou klíčové taktiky, které násilníci používají k zastrašování a kontrole oběti. Pokud pracujete s někým v situaci, kdy je násilník nebo domnělý násilník neustále přítomen (bez ohledu na to, zda ve vztahu s obětí stále je), může se zdát téměř nemožné bezpečně a účinně zasáhnout. Existuje však řada kroků, které můžete vyzkoušet, abyste mohli začít pracovat s oběťmi i v této situaci.

Dva pracovníci

Jak bylo zmíněno v základních doporučeních, je velmi žádoucí, a v některých případech nezbytné, aby s páry, kde dochází k domácímu násilí, pracovali dva odborníci. V ideálním případě, pokud násilník rovněž čelí vícenásobnému znevýhodnění, by měl mít každý z nich přiděleného vlastního pracovníka. I pokud násilník nemá žádné specifické potřeby, je stále užitečné, aby s párem pracovali dva pracovníci – z hlediska bezpečnosti, sjednocení postojů i možnosti zapojit oba jednotlivce do samostatných rozhovorů, pokud je to možné.

I pokud násilník nemá žádné specifické potřeby, je stále užitečné, aby s párem pracovali dva pracovníci.

Napojení násilníka na možnosti podpory

Násilníci v této situaci mohou vnímat pracovníky služeb jako ohrožující pro svou kontrolu nad obětí. Může být užitečné uznat jejich potřeby stejně jako potřeby oběti. Pokud násilník aktuálně není zapojen do žádné podpůrné služby, jedním

z prvních kroků může být projevení zájmu o jeho situaci a nasměrování k příslušným službám⁷. To by mělo být možné provést, aniž byste schvalovali jeho násilné chování vůči oběti. Níže naleznete další informace o tom, jak se vyhnout schvalování násilnickova chování.

V ČESKÉM KONTEXTU / OZNAMOVACÍ POVINNOST

Důležité je však nezapomínat na to, že v České republice existuje oznamovací povinnost v případech domácího násilí, které se týká dětí. Pokud má někdo podezření, že dítě je obětí domácího násilí, je povinen toto podezření oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) nebo Policii České republiky.

Více o oznamovací povinnosti v případě přítomnosti dětí se můžete dočíst zde: <https://sancedetem.cz/oznamovaci-povinnost>

Potvrzení vnímání vztahu ze strany oběti

Z rozhovorů s mnoha ženami, které se nacházely či nacházejí v této situaci, víme, že navzdory tomu, že zažívají domácí násilí, jsou pro ně jejich partnerské vztahy velmi důležité a často vůbec neuvažují o odchodu. Oběti, které čelí vícenásobnému znevýhodnění, často zažívají nějakou formu násilí po celý život a může pro ně být obtížné své zkušenosti popsat jako zneužívání, protože násilí je pro ně běžnou součástí života. Partneři mohou být k sobě hluboce loajální; mohli být spolu mnoho let, mohou mít společně děti a velmi pravděpodobně sdílejí postoj „my proti světu“, a to kvůli svému znevýhodnění a nedostatku jiných podpůrných sítí.

Je důležité uznat, že násilník může být pro oběť důležitou součástí jejího světa a že vůči němu může cítit rozporuplné emoce – strach, hněv a úzkost kvůli násilí, ale v některých případech také loajalitu, důvěru a lásku. Odmítnutí těchto pozitivních emocí může vést k odcizení oběti od pracovníka a zabránit jí v hlubším sdílení o vztahu. Je důležité naslouchat tomu, jak se daná osoba cítí, klást otevřené otázky a nesoudit to, co vám sděluje.

Pro pracovníky může být nepříjemné vést rozhovory s oběťmi o jejich lásce k násilníkovi, aniž by jim okamžitě připomínali, že chování partnera je nepřijatelné. Je naprosto v pořádku vytvořit prostor, kde oběť může hovořit o svých emocích a pocitech bez přímé konfrontace a s cítem je rozebrat. Může to být příležitost dozvědět se o situaci více, a to tempem, které je pro oběť bezpečné a přijatelné.

PŘÍKLAD OTÁZEK

- „Je vidět, že tento vztah je pro vás opravdu důležitý. Co je pro vás ve vztahu podstatné? Dostáváte tyto věci od svého partnera?“
- „Jste silná, že dokážete svého partnera tak milovat a starat se o něj. Jak vám on dokazuje, že mu na vás záleží? Je něco, co byste si přála, aby dělal častěji? Nebo něco, co byste si přála, aby nedělal?“

Můžete také mluvit obecněji – místo „vy“ použijte „my“ nebo „lidé“:

- „Všichni si zasloužíme žít beze strachu.“
- „Nikdo z nás by neměl být svým partnerem kontrolován nebo zastrašován.“
- „Vztahy mohou být složité, ale násilí nikdy není v pořádku.“

Je důležité uznat, že násilník může být pro oběť důležitou součástí jejího světa a že vůči němu může cítit rozporuplné emoce.

CZ 7 | Viz výše uvedený odkaz mapy podpory terapeutických programů a služeb zaměřených na práci s původci násilí <https://zastavnasili.cz/>

Musím „jít násilníkovi na ruku“, abych se dostal k oběti?

Pracovníci v první linii se často zamýšlejí nad tím, jak moc musí být vstřícní vůči násilníkovi, aby si udrželi přístup k oběti – zejména v případech, kdy není možné oběť kontaktovat bez jeho přítomnosti. Mnozí popisují, že se musí chovat přátelsky a „předstírat pochopení“, aby zabránili tomu, že násilník přeruší spolupráci. Ačkoli to může být vnitřně rozporuplné a eticky nekomfortní, v některých případech je to jediný způsob, jak zůstat v kontaktu s obětí.

Doporučení pro tyto situace:

1. Najít správnou rovnováhu mezi přátelským chováním a schvalováním násilného chování může být obtížné nebo matoucí; nicméně je naprosto v pořádku být k násilníkovi zdvořilý a příjemný.
2. Nesdílejte osobní nebo citlivé informace o oběti, pokud je násilník přítomen. I když oběť před násilníkem otevřeně hovoří o některých tématech (např. o možnostech bydlení nebo o užívaných lécích), mohlo to být vyvoláno nátlakem. Zapijte se do hovoru, ale vyhněte se sdílení konkrétních informací o oběti.
3. Pokud je třeba vést důležitou diskusi ohledně podpory nebo ohledně možností oběti – například pokud je třeba podepsat nájemní smlouvu nebo probrat finance – trvejte na tom, aby oběť přišla do kanceláře sama. Můžete to oběti i násilníkovi zdůvodnit tím, že se jedná o pravidlo vaší organizace a že schůzka nebude trvat dlouho.
4. Nabídka nápojů/jídla – mnoho služeb kupuje klientům kávu nebo jídlo, aby podpořilo vzájemnou spolupráci. Někteří pracovníci uvedli, že se cítili pod tlakem kupovat nápoje nebo jídlo nejen oběti, ale i násilníkovi. Může se zdát přirozené koupit například kávu pro oba, pokud se zdá, že to napomůže dalšímu zapojení; to však může rychle přerůst ve vzorec, kdy násilník očekává, že mu bude pracovník pravidelně poskytovat jídlo nebo nápoje. Různé služby mají různá pravidla pro své rozpočty a různé zásady. Může být užitečné hned na začátku vysvětlit, že máte rozpočet pouze na nápoje/jídlo pro oběť – buďte v tom transparentní a zkuste říct například něco jako: **„Nechci být nezdvořilý, ale kávu vám nenabídnu – naše pravidla říkají, že můžeme platit pouze za osobu, která využívá naše služby, a můj nadřízený by mi nepovolil nakupovat pro někoho jiného.“**

Některé týmy se mohou rozhodnout, že pokud to napomáhá zapojení klientky, může mít smysl koupit jídlo nebo pití pro oba. Pokud víte, že násilník si bere věci, které kupujete pro klientku (pracovníci často popisovali, že se to děje – např. koupíte klientce sendvič a ona ho předá násilníkovi, nebo jí koupíte mobilní telefon a násilník ji ho vezme), dejte násilníkovi najevo, že víte, co dělá, a že to není v pořádku – pokud se na to cítíte. Můžete říct například: **„Kupujeme X tohle, protože vidím, že to potřebuje, a je to z rozpočtu naší služby. Pokud také něco potřebujete, pokusím se vás propojit s nějakou jinou službou – ale prosím, neberte si jídlo/telefon, které naše služba pořídila pro ni. Ona se potřebuje najíst/mít možnost zůstat s námi v kontaktu.“**

5. Někteří pracovníci uváděli, že někdy cítí, že udělali chybu – např. koupili něco násilníkovi, aby „udrželi klid“, a později se cítili znepokojeni, že tím možná nevědomě schvalovali jeho chování nebo že překročili své profesní hranice. Pamatujte – děláte velmi složitou práci, která vyžaduje neustálé dynamické posuzování rizik, a někdy prostě neexistuje jednoznačně „správné“ nebo „špatné“ řešení. Pokud děláte maximum pro to, abyste ochránili oběť i sebe, pravděpodobně jednáte správně. Je důležité se nad tím zamýšlet společně s kolegy, nadřízeným a supervizorem. – více informací naleznete v části o reflexi.

Pokud je třeba podepsat nájemní smlouvu nebo probrat finance – trvejte na tom, aby oběť přišla na schůzku sama.

Profesionálové pracující s násilníky v kontextu bezdomovectví

Intervence pro násilníky	43
Začněte u základních potřeb a budování vztahu	43
Můžete pracovat trauma zohledňujícím přístupem a zároveň vyžadovat odpovědnost	44
Jak nastavit násilníkovi hranice/konfrontovat ho s jeho chováním?	45
Časté dotazy: Co dělat, pokud jste přímým svědkem domácího násilí?	47

Mnoho služeb pro osoby bez domova poskytuje podporu pachatelům domácího násilí, i když toto téma není např. v cílech služby výslovně pojmenováno nebo řešeno. Pokud je cílem vaší služby zajištění bydlení pro lidi bez domova, mělo by vás zajímat, jak se klient chová ve svém vztahu? Odpověď zní: ano. Domácí násilí je zodpovědností nás všech, a pokud mají být oběti v bezpečí, musí se služby násilníky aktivně zabývat. Chápeme však, že pracovníci v oblasti bezdomovectví často postrádají jistotu v tom, jak s pachateli násilí pracovat, a někdy násilné chování vůbec nerozpoznají. Při práci s násilníky, kteří zažívají vícečetné znevýhodnění, je pochopitelné, že se pracovníci nejprve soustředí na jiné komplexní problémy, jako je bytová nouze nebo užívání návykových látek. Tyto oblasti podpory jsou samozřejmě zásadní, ale pokud se chování násilníka nijak neřeší, dochází tím k tichému schvalování násilí, kterého se dopouští. Pokud pracujete s osobou, která je pachatelem domácího násilí, může být užitečné mít na paměti následující skutečnosti.

Intervence pro násilníky

Aby byly bezpečné a účinné, měly by být intervence pro násilníky vedeny školenými specialisty⁸. Nedoporučujeme, aby se pracovníci v oblasti řešení bezdomovectví snažili řešit s násilníky jejich násilné chování sami a bez další podpory. Není možné toto po pracovnících jinak zaměřených služeb vyžadovat, a nebylo by to ani bezpečné. Přesto však mnoho pracovníků v těchto službách pozoruje násilné chování a cítí bezmoc, protože nevědí, jak reagovat. Organizace často doporučují, aby byl násilnický klient odkázán na službu pro pachatele násilí – ovšem takových specializovaných programů je velmi málo, nejsou široce dostupné a nejsou uzpůsobené potřebám násilníků s komplexními potřebami, kteří se těžko zapojují i do nízkoprahových služeb, natož do specializovaných programů vyžadujících závazek, sebereflexi, schopnost plánovat atd.

Začněte u základních potřeb a budování vztahu

Násilníci s vícečetným znevýhodněním jsou často velmi zranitelní a pokud se má jejich chování začít měnit, potřebují podporu v různých oblastech života. Stejně jako u jiných forem podpory, i zde musíme nabízet alternativy a věřit v možnost změny. Pro pracovníky je často obtížnější projevit soucit a podporu, pokud vědí, že je jejich klient násilnický – nicméně je důležité si uvědomit, že pokud někdo

CZ 8 | Viz výše uvedený odkaz mapy podpory terapeutických programů a služeb zaměřených na práci s původci násilí <https://zastavnasili.cz/>

U klientů, se kterými je těžké navázat kontakt, začněte se základní podporou, která pomáhá budovat důvěru.

potřebuje podporu, nejlepším způsobem, jak snížit riziko pro oběť, je pomoci změnit chování násilníka – a bez podpory a navázání dobrých vztahů s odborníky a službami je to těžší.

Násilníci pravděpodobně své chování nepřiznají ani za ně nepřevezmou odpovědnost, a ti, kdo zažívají mnohočetná znevýhodnění, nejsou výjimkou. Stejně jako u jiných klientů, se kterými je těžké navázat kontakt, začněte se základní podporou, která pomáhá budovat důvěru. Pokud klientovi ukážete, že vy i vaše služba jste spolehliví a podporující, napomůžete tak navázání vztahu založeného na otevřenosti a upřímnosti. Netlačte na ně, aby mluvili o svém vztahu nebo chování, ale snažte se využít příležitosti k rozhovoru, když se objeví. Například pokud s tím přijdou sami, nebo pokud jste svědky jejich násilného chování vůči partnerce – mějte důvěru ve své hranice, i když se ještě neznáte dlouho. Například pokud mluví o své partnerce hanlivě, zkuste říct: **„Zní to jako těžká situace, ale mluvit o partnerce tímto způsobem není v pořádku. Taková slova jsou nepřijatelná.“**

Můžete pracovat trauma zohledňujícím přístupem a zároveň vyžadovat odpovědnost

Mnoho klientů s vícečetným znevýhodněním zažilo trauma, které výrazně ovlivnilo jejich zdraví, pohodu, životní šance i chování. To platí i pro mnoho násilníků. Trauma zohledňující přístup – naslouchání jejich příběhům, uznání jejich zkušeností, vytváření bezpečného prostoru a nabídka podpory bez retraumatizace – je nejlepší cestou, jak poskytovat podporu, stejně jako u jakéhokoli jiného klienta se znevýhodněním. Trauma zohledňující přístup zahrnuje i podporu pracovníkům, aby mohli bezpečně reflektovat svou praxi a porozumět své emoční reakci na práci. Tato podpora je klíčová pro pracovníky, kteří se snaží vybalancovat empatii a soucit s tím, že jejich klient se zároveň dopouští násilí (více informací v části Doporučení pro organizace na str. 56).

Je však důležité, aby trauma zohledňující přístup byl doprovázen jasnými hranicemi a reakcemi na násilné chování. Minulá traumata a problémy jako duševní onemocnění, bezdomovectví nebo užívání návykových látek nezpůsobují násilí – je důležité trvat na tom, že násilné chování je volba a vnější okolnosti nejsou omluvou. Pokud násilník uvádí své problémy nebo minulost jako důvod, proč je násilný vůči partnerce, je důležité tyto důvody zpochybnit, ale přitom projevit empatii. Můžete říct například: **„Je jasné, že jste si v minulosti prožil těžké věci a teď jste pod velkým tlakem. Zní to náročně, ale to neznamená, že je v pořádku takto jednat se svou partnerkou. Je na vás, jak se zachováte – a násilí nikdy není přijatelné.“**

Jak nastavit násilníkovi hranice/konfrontovat ho s jeho chováním?

Nejprve si ujasněte, čeho chcete konfrontací dosáhnout. Není realistické očekávat zásadní změnu chování nebo postojů, ale je možné zmírnit nebo omezit násilí, nebo se alespoň vyhnout schvalování násilného chování – a to je už velký krok.

Pro zajištění bezpečné a vhodné intervence je důležité, aby pracovníci rozuměli tomu, jak funguje domácí násilí v kontextu moci a kontroly. To platí bez ohledu na pohlaví násilníka nebo oběti, ať už jde o vztah heterosexuální nebo stejnopohlavní. Je zásadní si uvědomit, že domácí násilí je genderově podmíněné násilí a násilníci jsou ve většině případů muži, jejichž přesvědčení je založeno na tom, že muži mají právo na moc, kontrolu a privilegia nad ženami (či jinými muži). Musíme si stále připomínat, že násilníci mají své chování pod kontrolou a činí volby na základě svých přesvědčení o tom, co si „mohou dovolit“.

Práce s násilníky by pracovníkům měla pomoci tato přesvědčení rozpoznat, porozumět jim, pochopit jejich původ a nabídnout násilníkům alternativy založené na respektu a rovnosti. Přesvědčení ovlivňuje záměr, který vede k určitému chování. Pokud chceme změnit chování, musíme porozumět přesvědčením, která za ním stojí. Následující příklady se zaměřují na mužské násilí na ženách, ale podobně mohou vypadat i ve stejnopohlavních vztazích:

Přesvědčení	Záměr	Chování
Já mám být ten, kdo řídí, jsem chlap.	Ukázat jí, kdo je pánem.	Shodit ji na zem, křičet na ni, odmítnout ji přinést alkohol/drogy.
Je moje.	Zabránit jí v odchodu.	Vyhrožování, že zabije ji, její dítě nebo jejího mazlíčka.

Pamatujte, že jako profesionálové pracující s násilníky a oběťmi s mnoha znevýhodněními trauma zohledňujícím přístupem, je velmi snadné nevědomky chování násilníků schvalovat. Model „přesvědčení-záměr-chování“ nám pomáhá vidět, že násilí je volba, a že změnou přesvědčení můžeme snížit nebo zmírnit násilné chování.

PŘÍKLAD OTÁZEK

- Zkuste například říct: **„Jak si myslíte, že se cítíte? Myslíte, že se bála, když jste se hádali?“**
- Jde o vyvážení empatie a vyhýbání se schvalování násilí. Nastavte hranice, ale dejte najevo, že vám záleží i na tom, co prožil a prožívá násilník, a že je to důležité – jen to oddělte: **„To muselo být opravdu těžké, a rád bych si o tom s vámi někdy promluvil, ale teď bych chtěl mluvit o tom, jak se cítila X. Jak myslíte, že se cítila, když jste to udělal?“**
- Nepoužívejte hned slova jako „násilí“ a „zneužívání“. Můžete se zeptat: **„O čem byly vaše nejhorší hádky? Kdybyste se během té hádky nahrál na video, co byste tam viděl? Jaké by to asi bylo? Nejspíš děsivé? Myslíte, že se vás X někdy bojí?“**
- Ukažte rozdíl mezi tím, jak mluví s vámi, a jak mluví se svou partnerkou: **„Myslím, že spolu máme dobrý pracovní vztah, a vím, že dokážete říct, co potřebujete, i bez hněvu – proč myslíte, že mluvíte s partnerkou jinak? Jak myslíte, že se kvůli tomu cítíte?“**

Násilí je volba, snížit nebo zmírnit násilné chování může změna přesvědčení.

Časté dotazy

Co dělat, pokud jste přímým svědkem domácího násilí?

Než přistoupíme ke konfrontaci s násilníkem, je užitečné si definovat, jak to může prakticky vypadat. Konfrontace násilníka neznamena mu jen říct, že to, co dělá, je špatné. Pokud je potřeba násilníka konfrontovat s jeho násilným chováním, doporučujeme následující kroky:

1. Ujistěte se, že je bezpečný a vhodný prostor k rozhovoru. Pokud je násilník zjevně rozrušený nebo rozložený, zaměřte se na bezpečnost a deeskalaci – pokusit se v tu chvíli vést rozhovor o jeho násilném chování by mohlo zvýšit riziko pro oběť i pro vás. Pokud přímo vidíte násilné chování, řiďte se vnitřními směrnicemi vaší organizace, opusťte nebezpečnou situaci a volejte 112 nebo 158.
2. Pokud násilník působí klidně, ale např. používá hanlivý jazyk vůči své partnerce nebo o ní, pojmenujte toto chování a řekněte násilníkovi, jak na vás působí. Tím nehodnotíte jeho chování, pouze popisujete, co vidíte/slyšíte. Např.: **„Zvyšujete hlas/nadáváte své partnerce. Připadá mi to zstrašující/zneklidňující.“** „Necítím se v této situaci dobře.“ Pokud násilník i přesto odmítá přestat s chováním, které jste pojmenovali, ukončete kontakt. Tím, že pojmenujete násilí a sdělíte násilníkovi, jak se u něj cítíte, dáváte oběti nepřímou najevo, že chování násilníka není v pořádku a uznáváte její zkušenost. Neměli byste tím oběť ohrozit, protože mluvíte s násilníkem ze své perspektivy, nikoli za oběť.
3. Najděte vhodný čas pro rozhovor s násilníkem o chování, kterého jste byli svědkem. Pokud jste byli svědky násilného nebo urážlivého chování, jste v nejlepší možné pozici říct násilníkovi, co jste viděli. Takový rozhovor bude mnohem účinnější, pokud ho povedete později, až bude násilník klidný a vnímavý – například v rámci dalšího setkání.

Konečné rozhodnutí konfrontovat násilníka je na vás jakožto profesionálové. Je dobré se rozhodovat podle toho, jak se cítíte jistí v dané situaci a průběžně posuzovat rizika.

Vždy dodržujte vnitřní směrnice své organizace. Pokud se cítíte ohroženi nebo máte strach, co nejdříve opusťte situaci a/nebo zavolejte policii.

Pracovníci v týmech, které podporují jak oběti, tak násilníky

Časté dotazy: Co když v partnerském vztahu dochází k domácímu násilí, ale pár si přeje bydlet společně? 49

Kazuistika – Ondřej a Aneta 50

Nejčastější dotazy: Kdy a jak sdílet informace? 52

MARAC 52

Sdílení informací mimo MARAC – vytvoření dohody 53

Mám podat hlášení na policii? 53

„Team Around Me“ (Tým kolem mě) 54

Pokud vaše služba pracuje s obětí i s násilníkem, řiďte se výše uvedenými pokyny, ale navíc:

- Zajistěte, aby každý jednotlivec měl svého vlastního (klíčového) pracovníka.
- Zajistěte, aby byla zachována mlčenlivost, a to stejným způsobem, jako kdyby nebyli ve vztahu (tj. nepředávejte žádné informace o jednom partnerovi druhému, pokud si to oběť výslovně nepřeje).
- Zajistěte, aby pracovníci mezi sebou komunikovali a vystupovali jednotně, pokud na případu spolupracují.
- Pokud je to jen trochu možné, snažte se mít oddělené rozhovory / schůzky – přičemž současně uznáváte, že jsou ve vztahu.

Více informací o doporučených postupech při práci s páry naleznete v anglickém originále příručky **St Mungo's Homeless Couples and Relationships toolkit**

Odkaz: <https://www.mungos.org/wp-content/uploads/2020/03/Homeless-Couples-Toolkit.pdf>.

Časté dotazy

Co když v partnerském vztahu dochází k domácímu násilí, ale pár si přeje bydlet společně?

Toto je běžný problém, přičemž existuje jen velmi málo možností dostupných pro bezdomovecké páry. Situace se dále komplikuje, pokud ve vztahu dochází k domácímu násilí. Často se stává, že páry odmítají být ubytovány

Nepředávejte žádné informace o jednom partnerovi druhému, pokud si to oběť výslovně nepřeje.

odděleně a raději zůstávají spát na ulici, než aby přijaly oddělené ubytování. Azylové domy, pokud vůbec nabízejí možnost párového ubytování, z pochopitelných důvodů odmítají ubytovávat páry společně v případech, kde je známé riziko domácího násilí, jednak proto, že nechtějí nést odpovědnost za vysoké riziko v rámci svého zařízení, a také proto, že společné ubytování v takové situaci může působit dojmem, že násilí přehlížejí nebo s ním mlčky souhlasí. Totéž platí pro služby Housing First, pokud si páry přejí žít společně⁹.

V těchto složitých případech je velmi užitečné zvolit multidisciplinární přístup k řízení rizik a k rozhodování ohledně bydlení. Tento přístup může mít podobu multidisciplinárních setkání, nebo – pokud je riziko domácího násilí vysoké – může být situace projednána v rámci setkání MARAC (Multi-Agency Risk Assessment Conference – víceborová konference pro hodnocení rizik). Tímto způsobem je možné vytvořit plán řízení rizik napříč organizacemi a přijímat rozhodnutí společně, místo aby jedna jediná organizace nesla odpovědnost nebo byla pod tlakem, že musí situaci zvládnout sama.

Kazuistika – Ondřej a Aneta

Ondřej a Aneta dlouhodobě žijí na ulici, mají mnohočetná znevýhodnění, včetně toho, že užívají návykové látky, trpí duševním onemocněním, fyzickými a zdravotními problémy a vyskytuje se u nich kriminální chování. Jsou velmi dobře známi místnímu terénnímu týmu. Ačkoliv Aneta sama nikdy nic nenahlásila, všeobecně se ví, že ve vztahu dochází k domácímu násilí, jehož se dopouští Ondřej vůči Anetě – včetně fyzického násilí, psychického týrání a finančního zneužívání.

Na ulici jsou vždy spolu a terénní pracovníci je musejí oslovovat společně.

Opakovaně uvádějí, že chtějí být ubytováni spolu, ale žádný azylový dům v okolí je nechce společně ubytovat kvůli riziku domácího násilí. Služba Housing First s nimi odmítá spolupracovat, protože Anetě byl dříve přidělen byt v době, kdy byla těhotná. Dítě jí bylo později odebráno, a tehdy ji Ondřej v bytě vážně napadl – panují obavy, že by se to mohlo opakovat.

Terénní tým jim nabídl ubytování zvlášť, ale blízko sebe, v různých azylových domech. Ondřej své ubytování v noci využívá, ale Aneta své ubytování nepoužívá a místo

Ve složitých případech je velmi užitečné zvolit multidisciplinární přístup k řízení rizik a k rozhodování ohledně bydlení.

toho spí v přístřešku na popelnici poblíž azylového domu, kde je Ondřej. Pracovníci se domnívají, že je to kvůli Ondřejovu nátlaku, ačkoliv Aneta tvrdí, že je to její vlastní rozhodnutí a chce být jen blízko něj. Blíží se zima a zdravotní stav Anety se zhoršuje.

Proběhlo několik případových konferencí za účasti terénního týmu, služeb pro komunitní bezpečnost, léčby závislostí a duševního zdraví, ale nikdo nebyl schopen nabídnout řešení a žádné zařízení nebylo ochotno podstoupit riziko společného ubytování páru. Stav Anety se dále zhoršoval a domácí násilí pokračovalo. Z těchto důvodů podala pracovnice terénního týmu za Anetu podnět k MARAC.

Během jednání MARAC byla diskutována složitá bytová situace a MARAC – po zvážení všech možností – souhlasil s tím, že podpoří přestěhování obou do azylového domu s vysokou mírou podpory, za podmínky, že každý z nich bude mít svůj vlastní pokoj a vlastní smlouvu o ubytování a že bude provedeno úplné posouzení rizik. Přestože si byli všichni vědomi, že je velmi pravděpodobné, že k domácímu násilí může opět dojít, bylo zřejmé, že Aneta není ochotná ani schopná využít oddělené ubytování a její zdraví bylo v ohrožení.

Pár se přestěhoval do azylového domu. Mohli zůstat spolu v jednom pokoji, ale každý měl svůj vlastní pokoj na jiném patře, kam mohli odejít, pokud potřebovali prostor. Každý měl svého vlastního klíčového pracovníka pro individuální podporu, ale mohli mít také společná setkání jednou měsíčně. Toto uspořádání fungovalo velmi dobře – Ondřej i Aneta, měli přístup ke zdravotní péči, adiktologické péči i péči o duševní zdraví a pracovníci měli možnost mnohem lépe sledovat jejich interakci a chování, než kdyby zůstali na ulici.

Azylový dům se rozhodl toto řešení zkusit díky dohodě vzniklé v rámci případové konference¹⁰. V době sepsání této kazuistiky Ondřej a Aneta toto ubytování využívají

10 | Upraveno pro lepší porozumění v rámci českého kontextu z původního setkání MARAC, které je typické pro britský kontext.

CZ 9 | Případně, pokud si oběť trvá na tom, že chce s násilníkem bydlet, nebo je na přítomnost domácího násilí pouze nepotvrzené podezření, volí se praxe, kdy je nájemní smlouva sepsaná pouze s obětí. A to pro případ, kdyby si oběť později přála násilný vztah ukončit. Tento postup umožňuje snadnější vystěhování násilníka z bytu.

1,5 roku¹¹, což je nejdelší období, po které byl kterýkoliv z nich kdy stabilně ubytován. Aneta uvedla, že se její sebevědomí a celková pohoda díky pravidelné podpoře výrazně zlepšily.

Časté dotazy

Kdy a jak sdílet informace?

Spolupráce více služeb by měla být základem jakékoli práce v oblasti domácího násilí. Řešení domácího násilí není pouze odpovědností vaší služby – je nezbytné zapojení všech relevantních institucí, včetně specializovaných služeb pro oběti domácího násilí.

MARAC¹²

Pokud jste vyhodnotili, že oběť je vystavena vysokému riziku vážného ublížení na zdraví nebo smrti v důsledku domácího násilí, je třeba učinit ohlášení na MARAC. MARAC je schůzka, během níž jsou sdíleny informace o případech domácího násilí s nejvyšším rizikem mezi zástupci místní policie, zdravotnických zařízení, ochrany dětí, pracovníků v oblasti bydlení, nezávislými poradci pro oběti domácího násilí, probační a mediační službou a dalšími specialisty ze státního i neziskového sektoru. Po sdílení všech relevantních informací, které mají o oběti k dispozici, zástupci diskutují o možnostech zvýšení bezpečí oběti a vytvářejí koordinovaný akční plán. Hlavním cílem MARAC je ochrana dospělé oběti. MARAC zároveň navazuje spojení s dalšími organizacemi, aby bylo možné chránit děti a mít pod kontrolou chování násilníků. Sdílení informací na MARAC by mělo vycházet z protokolu

CZ 11 | V České republice je doba poskytování ubytování v azylovém domě upravena zákonem o sociálních službách a je zpravidla omezena na dobu jednoho roku. Smlouva o poskytnutí služby se zpočátku uzavírá na kratší dobu, například na jeden měsíc (tzv. adaptační období), a může být prodloužena až na celkových 12 měsíců, a to na základě vyhodnocení vzájemné spolupráce a plnění cílů stanovených v individuálním plánu.

12 | Mezioborová setkání MARAC nemají v českém systému jasnou dobu, ale mohou sloužit jako inspirace pro naše prostředí. Více o tom, jak fungují mezioborová setkání v případech domácího násilí v českém kontextu se dočtete v úvodním slově tohoto dokumentu v části Mezioborová spolupráce na str. 11.

o sdílení informací v rámci MARAC (ISP), který stanoví rámec a podmínky sdílení informací. Tento protokol umožňuje sdílení relevantních a přiměřených informací o oběti nebo násilníkovi mezi odpovídajícími organizacemi.

Sdílení informací mimo MARAC – vytvoření dohody

Pokud byl případ projednán v rámci MARAC, můžete sdílet relevantní a přiměřené informace o oběti a násilníkovi s dalšími zapojenými službami (např. se službou, která pracuje s násilníky) na základě protokolu o sdílení informací v rámci MARAC. Pokud případ nebyl projednán v rámci MARAC, je i tak důležité sdílet informace s dalšími službami – například pokud pracujete s obětí a víte, že násilník je klientem jiné organizace. V takových případech může být vhodné uzavřít dohodu o sdílení údajů s danou službou či organizací. Pro pravidelnou výměnu osobních údajů by měla být mezi organizacemi uzavřena vhodná smlouva nebo dohoda o sdílení dat. Doporučujeme postup konzultovat se zmocněncem pro GDPR ve vaší organizaci, aby bylo zajištěno, že požadované informace jsou relevantní a nezbytné.

Mám podat hlášení na policii?

Oznámení na policii vám umožňuje nahlásit detaily o neakutním trestném činu, pokud se domníváte, že existuje riziko pro oběť, a pokud oběť sama nechce nebo nemůže oznámení učinit. Víme, že oběti čelící vícenásobnému znevýhodnění mohou mít řadu důvodů, proč nechťejí zapojit policii, a oznámení bez jejich souhlasu může být vnímáno jako porušení důvěry a důvěrnosti. Pokud vám oběť sdělí informaci o incidentu nebo jste sami svědky násilí, je vždy nejlepší sdílet s ní svoje obavy a získat její souhlas k učinění oznámení. Pokud to však není možné a vy se obáváte, že je oběť nebo jiná osoba v ohrožení, musíte oznámení přesto učinit.

Pokud se rozhodnete násilí oznámit, volejte policii na čísle 158 nebo se osobně dostavte na služebnu¹³. Budete muset uvést svou totožnost, organizaci a službu, pro kterou pracujete, a poskytnout jméno klienta a stručný popis důvodu oznámení. V případech týkajících se domácího násilí obvykle oznámení automaticky spustí zásah policie na místě. V některých situacích, zejména pokud je násilník často nebo vždy přítomen u oběti, může toto oznámení ve skutečnosti zvýšit

CZ 13 | V ČR se v případech násilí doporučuje nehlásit je na obvodní oddělení, ale na vyšší specializovaná pracoviště, která mají zaměstnance proškolené na citlivou komunikaci s oběťmi.

riziko pro oběť – zvláště pokud s oznámením nesouhlasila. V takovém případě je vhodné uvést, že oznámení činíte jako třetí strana bez souhlasu klienta, pro účely sdílení informací, a požádat, aby se vyšetřující policista nejprve spojil s vámi nebo s vaším vedoucím, než se pokusí kontaktovat oběť a/nebo násilníka.

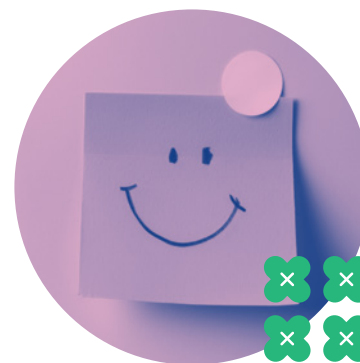
V ČESKÉM KONTEXTU / OZNÁMENÍ NA POLICII

Vždy je dobré, zvláště na 158, oznámit, že se jedná o domácí násilí a zvláště zranitelnou oběť¹⁴ podle zákona o obětech trestných činů. V případně domácího násilí lze požádat i o vykazání¹⁵, i když si to oběť nepřeje. Souhlas klienta není třeba, pokud se jedná o aktuálně probíhající násilí. Pokud tomu tak není, je určitě třeba řešit nahlášení s klientkou/klientem a situaci nahlášovat pouze v momentě jejich souhlasu. Pokud jsou v rodině děti¹⁶, je situace opět jiná a nemusíme se řídit souhlasem klientky/klienta, víc informací o oznamovací povinnosti v případě přítomnosti dětí se dočtete v úvodním slově tohoto dokumentu v části Mezioborová spolupráce na str. 11.

„Team Around Me“ (Tým kolem mě)

„Team Around Me“ (TAM) je v kontextu Velké Británie nové uspořádání pro pořádání případových konferencí nebo multidisciplinárních schůzek pro klienty, kteří čelí vícenásobnému znevýhodnění a potřebují koordinovanou multidisciplinární podporu. Struktura TAM je navržena tak, aby umožnila setkání zaměřená na silné stránky klienta a respektovala jeho traumata, přičemž důraz je kladen na volbu a aktivní zapojení klienta. Struktura schůzky začíná uznáním pozitivních faktorů a úspěchů, místo aby se zaměřovala nejprve na problémy nebo nedostatky – cílem je umožnit klientovi i zapojeným službám reflektovat, co klient již dělá pro svou bezpečnost a jaké jsou jeho silné stránky, a teprve poté se zaměřit na cíle, které je ještě třeba naplnit.

TAM se také zaměřuje na identifikaci tzv. systémových překážek – tj. problémů nebo překážek, které brání klientovi v přístupu ke službám nebo v dosažení jeho cílů. Šablona zahrnuje nástroj pro práci se systémovými překážkami, který účastníky schůzky

Struktura schůzky začíná uznáním pozitivních faktorů a úspěchů, místo aby se zaměřovala nejprve na problémy nebo nedostatky.

vede k identifikaci a společnému promýšlení těchto problémů s důrazem na hledání řešení a konkrétních kroků. To umožňuje službám spolupracovat na překonání překážek a přizpůsobovat služby konkrétním klientům – přitom je možné zaznamenávat a vyhodnocovat vzorce vyskytujících se systémových překážek a předat je odpovědným rozhodovacím orgánům, čímž lze doložit potřebu širších systémových změn.

TAM byl navržen především jako nástroj podpory pro ženy, které zažívají vícenásobné znevýhodnění a domácí násilí, ale může být použit pro jakéhokoliv klienta zažívajícího vícenásobné znevýhodnění, který vyžaduje multidisciplinární podporu, včetně klientů, kteří jsou pachatelé násilí a zneužívání. Jak již bylo zmíněno, dobře koordinovaná podpora, která řeší potřeby klienta souběžně s opatřeními vymáhajícími dodržování pravidel, je zásadní pro jakoukoli změnu chování – stejně jako je zásadní, aby odborníci vytvářeli pozitivní a důvěryhodný vztah s násilníkem.

– Partnerská organizace z Camdeny, která pilotně testovala TAM ve své službě

V ČESKÉM KONTEXTU / PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

V ČR se s přesným uspořádáním TAM nesetkáváme, nicméně intervenční centra nebo organizace věnující se násilí v rodině či sexuálnímu násilí se účastní i případových konferencí, případně se v jejich organizování přímo angažují – např. Centrum LOCIKA¹⁷ v případech, ve kterých se vyskytují děti, organizačně zajišťuje expertní případová setkání pro OSPOD, pokud s tím souhlasí.

CZ 17 | <https://www.centrumlocika.cz/>

CZ 14 | Informace o zvlášť zranitelných obětech dle zákona na webu Policie ČR <https://policie.gov.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

CZ 15 | Informace o institutu vykazání na webu Policie ČR <https://policie.gov.cz/clanek/preventivni-informace-institut-vykazani.aspx>

CZ 16 | Více o oznamovací povinnosti v případě přítomnosti dětí se můžete dočíst zde: <https://sancedetem.cz/oznamovaci-povinnost>

Doporučení pro organizace a zadavatele služeb

Vzájemné učení a rozvoj – spolupráce se specializovanými službami a/nebo specializované role v multidisciplinárních týmech	57
Reflexe s externím facilitátorem	57
Reflexe by měla zahrnovat diskuse o genderu	57
Školení o domácím násilí a násilnících jako základní součást vzdělávání pracovníků v oblasti bezdomovectví	58
Podpora ze strany organizace: bezpečnost obětí a zaměstnanců jako nejvyšší priorita	59

Vzájemné učení a rozvoj – spolupráce se specializovanými službami a/nebo specializované role v multidisciplinárních týmech

Mnoho služeb, které se podílely na tvorbě tohoto dokumentu, poukazovalo na přínos spolupráce a sdílení zkušeností se specializovanými službami, což pomáhá zvyšovat znalosti, povědomí, dovednosti a sebevědomí v oblasti domácího násilí mezi pracovníky v první linii, kteří podporují lidi bez domova a/nebo s vícečetným znevýhodněním. Přítomnost odborníků na oblast domácího násilí nebo na práci s násilníky přímo v týmech pracujících s lidmi bez domova má větší dopad než jednorázová školení, protože umožňuje přirozené učení a postupnou změnu kultury v týmu. Podobně mohou i specialisté na domácí násilí a práci s pachateli domácího násilí, kteří poskytují inovativní služby klientům bez domova a s mnohonásobnými znevýhodněními, těžit z práce přímo v terénních týmech, azylových domech apod. Další možností, jak zajistit průběžné vzdělávání a rozvoj v této oblasti, je mít v týmech pracovníky specializované na problematiku domácího násilí nebo násilí na ženách a dívkách, kteří udržují své týmy informované a v obraze.

Reflexe s externím facilitátorem

Toto doporučení s sebou nese náklady, ale všechny organizace zapojené do pracovních skupin při vytváření této metodiky se shodly, že reflexe/supervize je pro tuto práci zásadní. Ať už jde o práci s oběťmi domácího násilí, násilníky nebo s oběma stranama, je zde velké riziko vyhoření a sekundární traumatizace. Reflexe je nezbytná k tomu, aby pracovníci zůstali emocionálně stabilní a zdraví při vykonávání této složité práce, což je klíčové pro dosažení co nejlepších výsledků pro jejich klienty.

Reflexe by měla zahrnovat diskuse o genderu

Uvědomujeme si, že reflexe či supervize je mnohem víc než měsíční setkání s facilitátorem – měla by být pevně zakotvena v kultuře a praxi týmů v první linii. Emoční dopad budování podpůrných vztahů s násilnými klienty, nebo s oběťmi, které zůstávají v neustálém ohrožení, může být zásadní. Kromě toho může genderový rozměr domácího násilí vyvolávat napětí v rámci týmů, které tvoří pracovníci

s různým zázemím, životními zkušenostmi a přesvědčeními. Někteří pracovníci mohou být po letech práce v první linii vůči traumatu a násilí otupěli. Jiní se nemusí ztotožňovat s tím, že domácí násilí je genderově podmíněný trestný čin, nebo se mohou domnívat, že tato oblast nespadá do jejich kompetence.

Organizace mohou podpořit zvládání těchto náročných situací v týmech tím, že zajistí, aby byla reflexe součástí každodenní kultury a systému podpory zaměstnanců. Měla by být začleněna do individuálních supervizí, týmových porad, školení i setkání týmů mimo pracoviště. Tato setkání by zároveň měla být otevřena diskusím a reflexím týkajících se genderového rozměru domácího násilí, kdykoli je to třeba.

Školení o domácím násilí a násilnících jako základní součást vzdělávání pracovníků v oblasti bezdomovectví

Mnoho poskytovatelů služeb pro osoby bez domova nabízí svým zaměstnancům školení o domácím násilí, ale navzdory častému výskytu násilí v prostředí bezdomovectví nejsou tato školení obvykle povinná. V důsledku toho se jich účastní jen ti pracovníci, kteří jsou sami od sebe aktivní a mají o téma zájem. Týmy tak často nemají ucelené znalosti ani společně sdílený postoj k domácímu násilí. Z rozhovorů s mnoha pracovníky v terénu, které byly vedeny při tvorbě tohoto dokumentu, navíc vyplynulo, že školení o práci s násilníky se v oblasti bezdomovectví téměř vůbec nenabízí. Výsledkem je, že zaměstnanci si nejsou jisti, jak reagovat, když se setkají s násilným nebo manipulativním chováním –

Doporučujeme, aby povinná školení pro pracovníky v oblasti bezdomovectví a sociálního bydlení zahrnovala také téma práce s násilníky.

a někdy ho ani nedokážou rozpoznat. Doporučujeme proto, aby povinná školení pro pracovníky v oblasti bezdomovectví a sociálního bydlení zahrnovala také téma práce s násilníky. Zaměstnanci by tak získali jistotu a dovednosti potřebné k tomu, aby uměli jednat přiměřeně, chránili sebe i své klienty a dokázali rozpoznat varovné signály. Součástí školení by měly být i praktické informace – například jak poznat příznaky násilí, jak mluvit o násilí s klienty, kdy a jak postoupit případ dalším službám atd.

Podpora ze strany organizace: bezpečnost obětí a zaměstnanců jako nejvyšší priorita

Během fokusních a pracovních skupin se opakovaně ukazovalo, že pro zaměstnance může být obtížné postavit se násilnému chování klienta, pokud mají obavu, že by tím ohrozili naplnění cíle či zakázky. Organizace, které budou tuto metodu využívat, se obvykle nespécializují na přímou práci s násilníky v rámci změny chování. Jejich hlavním cílem bývá spíše dosažení praktických výsledků, jako je zajištění bydlení, vyřízení sociálních dávek, propojení s dalšími službami nebo aktivizace klienta. Zaměstnanci uvedli, že se někdy cítí být tlačeni k tomu, aby násilné chování přehlíželi nebo bagatelizovali – jen proto, aby dosáhli cíle, například někomu pomohli dostat se z ulice. Doporučujeme proto, aby vnitřní politika i kultura organizace jednoznačně podporovala zaměstnance v tom, že bezpečnost obětí i jejich vlastní bezpečnost má vždy přednost. Tato zásada by měla platit i v případech, kdy násilné chování přetrvává, přestože bylo opakovaně jasně označeno jako nepřijatelné – i pokud to znamená, že se tím zkomplikuje dosažení hlavního cíle práce s klientem.

Závěrem k českému překladu

Kde hledat podporu pro klienty/klientky i organizace pracující s lidmi bez domova	61
Co může udělat organizace, ve které pracujete?	61
Co můžete využít vy sami v přímé práci?	62
Seznam organizací, na které je možné se obracet	64

Kde hledat podporu pro klienty/klientky i organizace pracující s lidmi bez domova

Na téma domácího násilí a násilí v rodině nemusíte být sami. A to ani v situaci, kdy o tématu domácího násilí v situaci bezdomovectví v České republice moc nevíme a zatím k němu neexistují žádné konkrétnější postupy a metodiky. Zde najdete několik návrhů, co můžete udělat a kam se můžete obrátit, pokud si nevíte rady nebo chcete jen svůj postup probrat s dalšími odborníky a odbornicemi a potvrdit si ho. Klíčové ale je, aby Vás podpořila organizace, ve které pracujete.

Co může udělat organizace, ve které pracujete?

Metodické vedení

V rámci metodického vedení by měla mít organizace zpracované postupy, metodiky nebo interní předpisy pro situace, kdy pracovník/pracovnice identifikuje násilí v rodině, domácí násilí atp., včetně řešení případné povinnosti nahlásit nebo přikazít trestný čin či oznámit sociálně-právní událost v rámci ochrany dětí. I obecné návody mohou lidem v přímé péči pomoci rychle zareagovat a nebýt překvapeni a zaskočení neočekávanou situací.

Specializované vzdělávání

Pro pracovníky přímé péče, kteří poskytují podporu v bydlení, je vhodné připravit nebo objednat vzdělávání zaměřené na genderově podmíněné násilí nebo jeho konkrétní aspekty, pokud to vyžaduje situace. Vzdělávání v této oblasti se často zdá jako nadbytečné, ale sociální služby se s tímto fenoménem setkávají velmi často. Absolvování obecného nebo specializovaného kurzu přispívá ke zvýšení odbornosti, citlivosti i profesionality služby. Oblast genderově podmíněného násilí a jeho vnímání je často zatížena osobními stereotypy, proto je důležité s nimi pracovat a nabourávat je.

Týmové řešení situací

Násilí negativně ovlivňuje zdraví, bezpečí, psychiku, sociální integraci i důstojnost lidí, kteří ho zažívají. Jde o zásadní situace v životech lidí, a proto není žádoucí, aby o jejich osudu rozhodoval jeden člověk bez zvážení všech aspektů a možností, které lze nabídnout. Vždy je vhodné pracovat týmově, mezioborově a multioborově. Interně se může jednat o intervize, klientské porady nebo případové supervize.

V mezioborové spolupráci může jít o expertní a participativní (expertní) setkání, případové konference a setkání atp.

Péče o pracovníky a pracovníce v přímé péči

Je nutné zaměřit se na budování psychické pohody a odolnosti (nejen) pracovníků v přímé péči. Nejjednodušší jsou pravidelné debriefy po každé konzultaci, které si mohou poskytovat i kolegyně a kolegové navzájem. Debrief je v tomto smyslu setkání, kde se analyzují výsledky a získané zkušenosti po dokončení nějaké úlohy, projektu nebo události. Může jít i „jen“ o vypovídání se z těžké situace či frustrace. Důležité je organizovat i týmové supervize, umožnit zaměstnancům v případě potřeby individuální supervize a mít zavedený funkční systém intervizí.

Co můžete využít vy sami v přímé práci?

Konzultace u specializovaných organizací na domácí násilí, násilí v rodině atp.:

Nebojte se požádat o konzultace a zapojení do mezioborové spolupráce specializované organizace, které mohou poskytnout svoje know-how nebo se přímo zapojit do spolupráce. Může to být jednorázově, ale některé organizace jsou připravené se zapojit i do mezioborové spolupráce a podpořit primární organizaci, ke které má klient/klientka důvěru. Seznam některých organizací ke spolupráci najdete dále v textu.

Navázání klientů na specializované organizace

Poskytovatelé sociálních služeb nebo organizace pověřená k sociálně-právní ochraně dětí má zpravidla zpracovaný seznam kontaktů organizací, kam posílá či doprovází své klienty k získání dalších služeb. Měl by obsahovat i organizace specializované na domácí násilí a další související formy násilí. Určitě se vyplatí mít spolupráci předdomluvenou, protože specializované organizace nemusí mít vždy dostatek znalostí a kompetencí pro práci s lidmi bez domova.

Aktivizace sociálně-právní ochrany dětí

Pokud jsou v domácnosti, kde dochází k násilí na dětech, měl by být kontaktován orgán sociálně-právní ochrany dětí. Děti jsou považovány za ohrožené v případě, že jsou přímé oběti, ale i svědci. Přítomnost násilí v rodině dopadá na děti intenzivně, zasahuje do jejich vývoje, ovlivňuje jejich fyzický a psychický stav a zdraví.

Také dochází k transgeneračnímu přenosu násilí. Pokud nedojde k včasné identifikaci a intervenci – tedy podpoře rodiny v takto složité situaci – lze na základě výzkumů předpokládat, že děti vyrůstající v rodinách s přítomností násilí uplatní naučené vzorce i ve svém životě. Budou používat naučené vzorce ve stresových a krizových situacích a budou nuceny se těžce vyrovnávat s dopady neřešeného nevhodného prostředí v rodině.

Vzdělávání a rozvoj

Chování klientů a klientek zasažených násilím se mnohdy může jevit jako nelogické, chaotické či problematické. Porozumění důvodům k takovému chování může přispět vzdělávání, které nabízí řada specializovaných organizací. Vedle odborného vzdělávání k domácímu násilí je vhodné se zaměřit i na rozvoj kompetencí v trauma zohledňujícím přístupu, který není přínosný jen pro oběti tohoto typu násilí, ale hodí se i pro klientelu se zkušeností s bezdomovectvím.

Nezapomínejte na sebe

Využívejte debriefy, supervize, intervize. Vypovídejte se v práci. Případy násilí v blízkých vztazích a v rodině jsou často velmi náročné a „ošklivé“, zasahují naše životní hodnoty. Klíčové je nechat případy v práci a nenosit je domů. To se lehce řekne, ale těžko udělá. Je nutné hledat strategie, které Vám nejlépe vyhovují a fungují. Napomoci k nalezení té nejlepší strategie může pomoci sdílení s týmem nebo týmové supervize.

Přítomnost násilí v rodině dopadá na děti intenzivně, zasahuje do jejich vývoje, ovlivňuje jejich fyzický a psychický stav a zdraví.

Seznam organizací, na které je možné se obracet

Domácí násilí – podpora všem obětem domácího násilí (specificky v akutní situaci a ohrožení DN)

Regionální intervenční centra pro oblast domácího násilí

Intervenční centra

Jsou jednou ze služeb sociální prevence podle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V intervenčních centrech je na základě vykazání ze společného bydlí nabídnuta pomoc osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykazání. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné bydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Služby intervenčních center jsou poskytovány bezplatně. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

Asociace pracovníků intervenčních center ČR: <http://www.domaci-nasili.cz/>

Krizová centra

Jsou určena pro pomoc lidem, kteří se ocitli v situaci, kterou nejsou momentálně schopni zvládnout sami. Péče je krátkodobá, nenahrazuje se tím systematická ambulantní psychoterapeutická, ani psychiatrická péče.

Mapa pomoci – krizová centra: <https://nepanikar.eu/mapa-pomoci-krizova-centra/>

Násilí v rodině / sexuální násilí a děti

Centrum LOCIKA:

601 500 196 (poradenská linka - PO-ČT: 9-12 hod.)

www.detstviбезnasili.cz (poradenský chat pro děti a teenagery)

Dětské advokační centrum, odborné poradenství pro rodiče, experty ve školství a sociální oblasti atd.

Dětské krizové centrum Praha:

777 715 215 (non stop linka důvěry)

777 664 672 (služby)

<https://www.ditekrize.cz/>

Linka bezpečí:

116 111

www.linkabezpeci.cz (Linka bezpečí pomáhá dětem a studentům, kteří se dostanou do náročné životní situace nebo řeší každodenní starosti a problémy, se kterými si neví rady.)

ACORUS:

283 892 772 (objednání, non stop linka)

www.acorus.cz

Domácí násilí a dospělí

proFem:

608 222 277 (Telefonické konzultace a objednání osobní schůzky),

www.profem.cz (Organizace nabízí služby pro oběti domácího násilí, právní a psychologické poradenství nebo krizovou intervenci).

ROSA Centrum:

800 60 50 80 (bezplatná linka)

241 432 466

www.rosacentrum.cz (Organizace nabízí komplexní poradenství lidem zasaženým domácím násilím, vč. azylového bydlení.)

Bílý kruh bezpečí:

257 317 110

www.bkb.cz

Linka pomoci obětem kriminality a domácího násilí:
116 006

SPONDEA (Brno, Jižní Morava):
608 118 088, 725 735 983 (krizové situace)
739 078 078, 725 735 883 (domácí násilí)
<https://www.spondea.cz/cz>

Jako doma – Homelike:
774 085 552 (kancelář)
<https://jakodoma.org/>

Znásilnění

proFem (Praha, celorepublikové služby – vč. chatové krizové intervence):
777 012 555 (infolinka pro oběti sexuálního násilí), služby krizové intervence bez objednání každou středu 9–18 hod.
www.profem.cz

Persefona (Brno, Jižní Morava):
737 834 345, 545 245 996
www.persefona.cz

Pomoc pro původce násilí

Mapa podpory služeb pro původce násilí:
<https://zastavnasili.cz/>

Liga otevřených mužů:
<https://www.ilom.cz>

Diakonie Českobratrské církve evangelické – program STOP násilí:
<https://www.nasilivevtazich.cz/>

Centrum sociálních služeb Praha – program VIOLA:
<https://www.csspraha.cz/viola>

SPONDEA – program Chci ovládnout vzték (Brno):
<https://www.spondea.cz/portfolio/cz/vztek-bez-nasili-chci-ovladnout-vztek>

Tvá volba (České Budějovice):
<https://tvavolba.cz/>

Pomoc obětem trestných činů, podpora v oblasti předsudečného násilí

In IUSTITA:
800 922 922, 222 721 810 (Čechy)
773 177 104 (Morava)
www.in-ius.cz

Pomoc obchodovaným a vykořisťovaným osobám

La Strada ČR
222 721 810
www.strada.cz, služby jsou dostupné ve více jazycích

Další nástroje:

Aplikace BrightSky:
<https://cs.bright-sky.org/> (Nabízí podporu a informace komukoliv, kdo by se mohl nacházet v násilném vztahu, nebo kdo má takové obavy o někoho ze svých blízkých.)

POZNÁMKY

Z anglického originálu *Working Effectively with Perpetrators and Survivors of Domestic Abuse in Homelessness Settings* přeložila Jitka Klánová. Na odborné editaci spolupracovala Linda Sokačová.

Mnohokrát děkujeme organizaci *Standing Together Against Domestic Abuse* za možnost publikaci přeložit a přiblížit ji tak českému čtenáři.

**Sociální
bydlení**

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

**Sociální
bydlení**

Příručka vznikla v rámci projektu MPSV „Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR“. Projekt je realizován v rámci OPZ+. Registrační číslo projektu: CZ.03.02.02/00/22_004/0000245.